

MAGASIN

NORDENS VÄLFÄRDSCENTER 2019

Så arbetar man på
GRÖNLAND
med funktionshinder

MAGASIN 2019

UTGIVEN AV NORDENS VÄLFÄRDSCENTER

WWW.NORDICWELFARE.ORG

© APRIL 2019

REDAKTÖR CHRISTINA LINDSTRÖM

ANSVARIG UTGIVARE EVA FRANZÉN

REDAKTION

JUDIT HADNAGY

JOAKIM K E JOHANSSON

JESSICA GUSTAFSSON

ISBN 978-91-88213-37-2

UPPLAGA 600 EXEMPLAR

OMSLAGSBILD CHRISTINA SJÖGREN/TT

GRAFISK DESIGN ETC KOMMUNIKATION

TRYCK TABERG TRYCK AB

Innehåll

10

I skuggan av den nordiska lyckan

GRÖNLAND

20

»Det vi gör här är på riktigt«

43

Långsam i starten – vinnare i längden

En institution under Nordiska ministerrådet	6
Det nordiska samarbetet	7
Mennesker har brug for mennesker	8
I skuggan av den nordiska lyckan	10
Success when pupils talk about feelings	12
Collaboration helped reduce alcohol consumption	15
Unga män – förlorare i kampen om hälsan	16
»Det vi gör här är på riktigt«	20
Grönlands dubbelt utsatta	26
Nybörjaren som lyfte debatten	28
»Väntan kan bli outhärdligt lång«	30
En drönare kommer lastad – med medicin	33
Nya utmaningar när äldre dricker mer	36
Så jobbar hemvården mot missbruket	38
Novi larmar ifall välfärden hotas	41
Långsam i starten – vinnare i längden	43
Hvordan Tormod og hans familie skapte språk sammen	50
Mer kunskap om välfärdsfrågor	54
Vi som jobbar på Nordens välfärdscenter	58

Något håller på att förändras – och vi är med

TEXT: EVA FRANZÉN FOTO: SCANDINAV

Det sägs att vi nordbor ligger i topp tio som "happiness superstars" i internationella mätningar. Förra året låg **Finland** högst, tätt följt av **Norge, Danmark** och **Island**. **Sverige** placerade sig på plats nio. Men det finns en ojämlikhet i lycka. Läs mer om detta i vårt magasin.

Lite längre fram i magasinet skriver Christine E. Swane, forskningsledare på Fonden Ensomme Gamles Værn i Köpenhamn, en krönika om ensamhet. I den lyfter hon flera exempel på hur vi kan bryta det hon kallar "allvarlig ensamhet".

Från **Island** kan vi läsa ett reportage om hur en skola på norra delen av ön arbetar med att stärka elevernas mentala hälsa. På skolan pratar alla med varandra varje vecka om hur de mår. "Ingen behöver vara ensam med sina funderingar", säger rektorn Kristin Jóhannesdóttir.

På **Grönland** har funktionshindersfrågor inte alltid setts som viktiga. Men nu håller något på att förändras. Det är glädjande att läsa om det arbete som pågår för att ändra på gamla invanda föreställningar. Det finns verksamhet för att ge personer med funktionsnedsättning meningsfulla aktiviteter och insatser för att stärka hemlösa med funktionsnedsättning.

Integration är en viktig samhällsfråga i Norden. Vi berättar om vägarna in till den nordiska arbetsmarknaden. **Norge** och **Danmark** beskrivs som lite av sprinters, medan **Sverige** är maratonlöparen. Läs mer om hur nyanlända snabbast kommer i arbete.

Dessa och fler ämnen kan du läsa om här i Magasin 2019. Jag hoppas att du får en god bild av vad vi på Nordens välfärdscenter gör. Vi skapar mötesplatser och ansvarar för nätverk, expertgrupper och utbildning. Allt vi gör utgår från aktuell forskning och nordisk kunskapsinsamling. Vårt arbete syftar till att stärka och och vi bidrar till utveckling av välfärdsområdet. Vi är med och skapar nordisk nytta. ■

Eva Franzén

Eva Franzén
Direktör Nordens välfärdscenter

Nordens välfärdscenter

En institution under Nordiska ministerrådet

Nordens välfärdscenter är en institution inom Nordiska ministerrådets social- och hälsosektor. Vårt uppdrag är att utveckla och stärka den nordiska välfärdsmodellen. Det gör vi genom att ta fram aktuell kunskap. Med kunskapen som bas föreslår vi både politiska och praktiska förbättringar.

Våra resultat används som underlag för politiska beslut på nationell, regional och lokal nivå i de fem nordiska länderna samt på Åland, Grönland och Färöarna.

Gemensamt för länderna i Norden är att våra samhällen bygger på en stark välfärdsmodell. Vi har ett samhällskontrakt med demokratiska institutioner som åtnjuter ett högt förtroende hos medborgarna. Samhället tar ett omfattande ansvar för att garantera alla människor trygghet och välmående på jämlika villkor.

Nordens välfärdscenter arbetar utifrån aktuella samhällsutmaningar. Vi har kompetens för att snabbt ta oss an komplexa välfärdsfrågor. Våra insatsområden är välfärdspolitik, funktionshinder, integration och folkhälsa. ■

Det nordiska samarbetet

Det nordiska samarbetet omfattar Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige samt Färöarna, Grönland och Åland.

Nordiska ministerrådet

Nordiska ministerrådet är de nordiska regeringarnas officiella samarbetsorgan och arbetar för gemensamma nordiska lösningar som ska ge positiva effekter för alla som bor i Norden.

Ministrarna inom respektive fackområde möts några gånger per år för att samarbeta inom sitt område, exempelvis arbetslivsfrågor, social- och hälsopolitik, samt utbildning och forskning.

Inom varje ämnesområde finns en ämbetsmannakommitté som består av tjänstemän som har till uppgift att förbereda och följa upp ärenden.

Nordiska rådet

Nordiska rådet är det parlamentariska organet för det officiella nordiska samarbetet. Nordiska rådets ledamöter sitter i ländernas parlament.

Nordiska rådet möts två gånger om året. De beslut som fattas vid mötena genomförs av Nordiska ministerrådet och de nordiska regeringarna. Det löpande politiska arbetet sker i utskott och partigrupper. ■

Mennesker har brug for mennesker

Vi er født som sociale væsner, og det er nødvendigt for os at have nær forbindelse til andre for at udvikles og trives. Stærke sociale relationer giver en øget livskvalitet og et bedre helbred, og man bliver hurtigere rask efter sygdom.

TEXT: CHRISTINE SWANE FOTO: FONDEN ENSOMME GAMLES VÆRN, MOSTPHOTOS

I Danmark oplever 350.000 personer på 16+ år alvorlig ensomhed, svarende til 8 procent af befolkningen. Ensomhed koster årligt samfundet over 8 milliarder DKK til lægebesøg, hospitalsindlæggelser, pleje og tabt arbejdsfortjeneste, og ensomhed er årligt relateret til godt 2.200 danskernes død, svarende til 4 procent af alle dødsfald.

Ensomhed markør for sårbar livssituation

Antallet af unge, der føler sig ensomme, stiger foruroligende i disse år parallelt med mistro og psykisk lidelse. Ensomhed opstår, når man føler sig uden for fællesskabet og savner fortrolighed og nærhed i sit liv. Blandt børn og unge er ensomhed ofte knyttet til mobning, forældres sygdom og problemer og det at føle sig uden for

ENSOMME GAMLES VÆRN

Christine Swane er mag.art. i kultursociologi, ph.d. og direktør og forskningsleder i Fonden Ensomme Gamles Værn i København. Fonden yder økonomisk og faglig støtte og bidrager selv til forskning, sociale udviklingsprojekter og formidling, der har fokus på de ældre mennesker i Danmark, som har mindst, økonomisk og socialt. Fonden har udviklet den sociale indsats Fortæl for Livet, der i disse år er på vej til Færøerne og Grønland. Læs mere om forskning om ensomhed og projekter på egv.dk og på modensomhed.dk, danmarkspisersammen.dk og Elderlearn.

»For et godt samfund skal alle være noget for andre.«

gruppens accept og sammenhold. For voksne kan ensomhed opleves som ikke at kunne få livet til at fungere, mens jævnaldrende ræser afsted med succes med familie, arbejde, økonomi. Blandt ældre mennesker skyldes ensomhed ofte, at man for sjældent tilbringer meningsfuld tid sammen med andre, fordi dem man har holdt af og delt sit liv med, er syge, skrøbelige eller døde. Især tab af ægtefælle og funktionstab på grund af sygdom gør, at hver fjerde dansker på 65+ år ofte eller af og til oplever ensomhed.

Svære liv på kanten af samfundet

Når et menneske føler sig ensomt i årevis, er det et samspil mellem personen og omgivelserne, der ikke fungerer. Blandt de 350.000 danskere, der kæmper med alvorlig ensomhed, lider flere af psykisk sygdom og multisygdom, har en ikke-dansk baggrund, står uden for arbejdsmarkedet og har en dårlig økonomi.

4 procent af alle danskere karakteriseres som socialt udsatte i den forstand, at de kæmper med komplekse, massive problemer som fattigdom, sygdom og sociale forhold. Over halvdelen føler sig holdt uden for samfundet, og de allerfleste føler sig ensomme.

At være noget for hinanden

I Danmark har ensomhed tiltagende opmærksomhed i organisationer, forskning, politik og medier. Folkebevægelsen mod Ensomhed opstod i 2014 som et samarbejde mellem blandt andet foreninger, fonde, skoler, kommuner og virksomheder. Folkebevægelsen søsatte i 2016 Danmark Spiser Sammen som en årlig landsdækkende eventuge med fokus på ensomhed og måltidets sociale kvaliteter.

Forebyggelse og lindring af ensomhed må foregå lokalt. Det er her nye relationer kan opstå. Når man føler sig ensom, savner man ofte at andre mennesker har brug for en. Følelsen af at være noget for andre er med til at styrke glæde og livsmod. Det er følgende to indsætser, som Fonden Ensomme Gamles Værn støtter, gode eksempler på.

Flere end 1000 ældre har fået nye relationer

Som gammel mister man gradvist de mennesker, der har kendt en fra barn- og ungdom. Livsvidner forsvinder; man bliver alene med sin historie. Når ældre deler betydningsfulde livshistorier med hinanden i en guidet Fortæl for Livet-gruppe, opstår nye relationer, der over tid kan udvikle sig til venskaber. Vi har i fonden uddannet ca. 250 gruppeledere til aktiviteten i 10 kommuner, og flere end 1000 ældre har deltaget til nu.

Sprogelever matches med ældre

Elderlearn er en socialøkonomisk virksomhed, der arbejder på at mindske ensomhed ældre og hjælpe udlændinge ind i det danske samfund. Dansksprogelever fra sprogskoler matches med ældre mennesker, der gerne vil have besøg. Elderlearn begyndte med at rekruttere beboere på plejehjem. I 2018 udvidedes til ældre, der modtager hjemmehjælp. Fonden har finansieret et følgeforskningsprojekt, der viser, at relationer udvikles gennem samtaler om bl.a. kultur, familie og lokalområde. 96 procent af de ældre oplever, at de er til gavn, og de fleste par fortsætter ud over den planlagte periode. Foreløbig er der matchet 320 par, og der er dansksprogelever på venteliste. Der er mange veje ind i ensomhed – der er heldigvis også mange veje ud. ■

Christine Swane skriver om en stor grund til sygdom og ulykke, den ensomhed, der stiger i vores samfund.

Ojämlighet i lycka beror främst på hälsoproblem. Därför bör insatser riktas till individer med fysiska eller psykiska hälsoproblem, säger **Michael Birkjær**.

I skuggan av den nordiska lyckan

Nordbor lever generellt sett ett gott liv. Trots det upplever många ensamhet, stress, depression och en känsla av meningslöshet. Michael Birkjær, författare till rapporten The shadow of happiness – i skuggan av lyckan, presenterar faktorer som påverkar vår upplevelse av lycka.

TEXT: CAROLINE JONSSON · FOTO: HAPPINESS RESEARCH INSTITUTE, SCANDINAV

Michael Birkjær, som är analytiker på tanke-smedjan the Happiness Research Institute i Köpenhamn, har skrivit rapporten på uppdrag av Nordiska ministerrådet.

– Vi har undersökt vilka grupper som upplever sig som olyckliga. I åldersgruppen 80+ samt unga mellan 18–23 år finns de som upplever sig som mest olyckliga. Unga som söker arbete samt kroniskt sjuka ingår ofta i dessa grupper.

Nordbor lever generellt sett ett gott liv. De nordiska länderna ligger alltid i topp tio som "happiness superstars" i internationella mätningar. År 2018 låg Finland högst, tätt följt av Norge, Danmark och Island. Sverige placerade sig på plats nio. Ändå upplever en del av befolkningen ensamhet, stress, depression och en känsla av meningslöshet. Så mycket som 12,3 procent av befolkningen i Norden uppger att de kämpar med någon form av ohälsa.

Fem faktorer påverkar lyckan

Michael Birkjær räknar upp fem faktorer som påverkar upplevelsen av lycka: fysisk hälsa, mental hälsa, inkomst, arbete och sociala nätverk.

12%

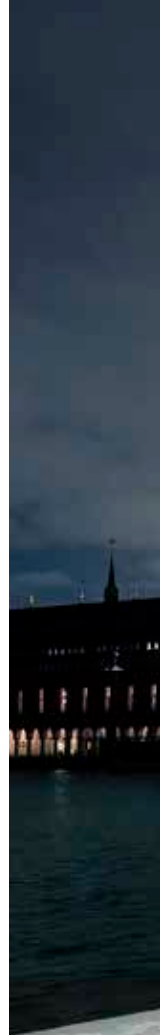
Så många i Norden uppger att de kämpar med ohälsa av något slag.

– Upplevelse av ensamhet och brist på social tillhörighet är konstant underskattade faktorer i hälsoundersökningar. Begränsade sociala nätverk är ett stort problem för äldre medan känsla av ensamhet är starkare och mer påtaglig hos unga.

Studier saknar helhetsperspektiv

Ojämlighet i lycka beror främst på hälsoproblem. Därför bör insatser riktas till individer med fysiska eller psykiska hälsoproblem, enligt Birkjær.

– Undersökningar som mäter graden av

»Tendensen är att unga upplever sig mindre lyckliga än den övriga befolkningen. Vad innebär detta för framtiden? Det vet vi inte.«

LYCKOFAKTORERNA

- Fysisk hälsa
- Mental hälsa
- Inkomst
- Arbete
- Sociala nätverk

välstånd hos patienter inkluderar inte alla aspekter av livet. Därför rekommenderar vi att forskning om lycka prioriteras.

Det är viktigt, för att bättre förstå vad som verkligen betyder något för den enskilde individen – det ger också kunskap som skapar nytta utifrån ett ekonomiskt perspektiv.

Fysisk hälsa viktigast i Norden

I Norden har fysisk hälsa störst betydelse för individens upplevelse av lycka, till skillnad från i USA, Australien och Storbritannien, där psykisk hälsa spelar störst roll. Främst är det äldre som drabbas av sviktande fysisk hälsa.

– Psykisk ohälsa hos unga ökar och påverkar deras upplevelse av lycka negativt. Yngre kvinnor drabbas mest.

Höginkomsttagare har enligt rapporten ett högre skydd mot att bli olyckliga. Michael Birkjær betonar dock att det endast gäller de tio procent i befolkningen som tjänar mest. Ekonomi rankas som den tredje viktigaste faktorn som påverkar vår upplevelse av lycka.

Arbetslöshet och ensamhet ger olycka

Arbetslöshet förknippas ofta med kamp. Var tredje person utan arbete i Norden upplever någon form av ohälsa, enligt Birkjær. Bland människor som har ett arbete upplever bara var tionde individ ohälsa.

– Både arbetslöshet och bristande social tillhörighet påverkar i hög grad mäns psykiska ohälsa. Äldre män är mindre sociala än yngre. Den utsattheten är en bidragande faktor till olycka hos dem.

Michael Birkjær understryker ytterligare en faktor som påverkar vår lycka – religion:

– Individer som ser sig som mycket religiösa är lyckligare än övriga. Däremot befinner sig ateister och måttligt religiösa på samma lyckonivå.

Avslutningsvis konstaterar Birkjær att idén om den lyckliga ungdomen inte längre stämmer i Norden:

– Tendensen är att unga upplever sig mindre lyckliga än den övriga befolkningen, vilket är unikt för Norden. Vad innebär detta för framtiden? Det vet vi inte. ■

Success when pupils talk about feelings

Weekly discussions where the pupils talk about their feelings has given the school Oddeyrarskóli in northern Iceland a reputation of success. Unhappy children from other schools now want to move to Oddeyrarskóli. Now the school has set its new challenge, to increase physical activity.

TEXT AND PHOTO: LOUISE HERTZBERG · TRANSLATION: LESLIE WALKER

Oddeyrarskóli is a secondary school in Akureyri in northern Iceland. The physical education teacher Bjarki Gíslason, is wrapped up in full winter clothing while the children swim in the heated outdoor pool. The air is filled with the noise of children happily splashing in the pool.

To an outsider, it all seems idyllic, but many of the pupils come from difficult backgrounds. This has also been reflected in the regular national surveys, where the results for mental health are among the worst in the country.

The Principal, Kristín Jóhannesdóttir, has a possible explanation to these results. The school is located in a low-income area and many pupils

have moved there from other schools because they were unhappy at their first school.

– Paradoxically, we've got a reputation of being so successful at helping children with problems that children in other schools feel unhappier and end up moving here, she says.

The school has long been working on children's mental health.

"We talk about how we are feeling"

– We have regular discussions in the classes about how everyone's feeling. The pupils then feel less alone and vulnerable than if they were sitting alone with a specialist, says Kristín Jóhannesdóttir.

Some of the pupils in Years 8–10 talk openly about how the discussions work in their classes.

– Once a week, we talk about how we're feeling. That's great, because sometimes it can feel like the class divides into two groups, and you can't talk to people in the other group. Life can't be like that – you have to be able to cooperate with all sorts of people, says Lilja Katrín Jóhannsdóttir.

Thuridur Lilja Rósenbergsdóttir leads the discussions. She is a careers adviser, but she has also been the school's support person for mental health. Thuridur argues that talking is not enough – structure is needed too. She was trained through DBT Skills in Schools, and

Principal **Kristín Jóhannesdóttir** (right) wants the pupils to have physical activity every day, also when there is no swimming or physical education (PE) on the schedule. **Bjarki Gíslason**, teaching physical education, supports her ambitions.

DO YOU WANT TO KNOW MORE

You can order and download the report Adolescent Health in the Nordic Region – Health promotion in schoolsetting for free here: nordicwelfare.org/publikationer

Lilja Katrin Johansdottir and Larus Ingi Antonsson using the wallbars that replaced a row of stuffed birds.

"In this school you will not be popular by smoking and drinking", says Laurus Ingi Antonsson, Lilja Katrin Johansdottir, Katla Tryggvadottir and Hugrun Anna Unnarsdottir.

→ when working with the younger pupils, she uses stories that are structured to take up difficult issues, and mindfulness.

Peace and quiet through movement

The challenge for the school now is in another area – physical activity, which has a great effect on the mental health. The pupils confirm that the classroom atmosphere becomes more peaceful when their classmates are more physically active.

– In my class, there are many pupils with a lot of energy. Now that they do more physical exercise, they're calmer in the classroom and they don't disrupt as much, says Lilja Katrin Johannsdottir.

The school has limited resources and space. In order to create room for more physical activity, they had to think in new ways. In the end, they replaced a sofa with a table tennis table. A group of stuffed birds also had to move, to make space for wallbars.

These are now full of children in the breaks.

– Nobody looked at those birds any more anyway, laughs Linda Óladóttir, who is part of the policy group responsible for promoting health in the school.

The next goal is to introduce physical activity during lesson hours, even on the days when there is no physical education or swimming scheduled.

Pupils play a key role

We watch a session where some of the older pupils give their presentations on how to eat more healthy and how many hours of sleep you should get.

The presentation thought to be the most fun and most inspiring will be shown for the younger classes. There are several aims: the older children get to practice giving presentations aimed at inspiring the younger pupils, the older children learn more themselves, feel involved in the health work, and become role models for the younger pupils.

– Getting involved in what happens at the school is obvious for me. I come from a school where it wasn't like that. There, we heard 'you must do this, you must do that'. I feel much more comfortable with this approach, explains Katla Tryggvadottir.

She and her schoolmates give a relaxed and friendly impression. They explain patiently in English how things work at the school. It is hard to match our impression of the school with the results shown in even the most recent survey, i.e. that many of the children do not feel well.

– First the results improved, then it swung back. It's a case of two steps forward and one back. But we carry on working, we don't get hung up on results, says teacher Hafdis Bjarnadóttir. Our impression is that they nevertheless feel good when they're at school. There may be other things happening in their lives that affect the results in the survey. ■

Collaboration helped reduce alcohol consumption

The **Icelandic** model for ensuring the health and wellbeing of school children is based on a broad engagement, with strong collaboration between pupils, parents and teachers, and between the state, schools, municipalities and the healthcare service.

TEXT AND PHOTO: LOUISE HERTZBERG
TRANSLATION: LESLIE WALKER

Iceland has worked successfully to reduce alcohol consumption by implementing a holistic perspective: "Collaboration on promoting health is now taking place in a similar way", says **Ingibjörg Guðmundsdóttir**, public health specialist.

– We worked like this to reduce alcohol consumption among young people, and now we're doing the same with pupils' well-being, explains Ingibjörg Guðmundsdóttir, public health specialist.

Ingibjörg Guðmundsdóttir has worked as a teacher, managed a youth recreation centre, and has an extra job as a swimming coach. But her main occupation is at the Directorate of Health in central Reykjavik, where she is responsible for implementing and monitoring the Health Promoting Schools Programme. Her career reflects what is needed if Iceland is to improve pupils' well-being – it requires engagement at all levels, from the local swimming club all the way up to the Icelandic Government.

In 2011, a milestone was reached, when health and well-being became defined as one of the six pillars of education in the national curriculum of Iceland.

Removing soft drinks and sweets

The programme applies to both physical and mental health. The area of mental health alone contains 60 items; schools must report a score for how each item is being managed.

– It makes things easier when a municipality collaborates with a school, says Ingibjörg Guðmundsdóttir.

She gives the example of a sports centre. In many schools, physical education lessons take

place in a sports centre that is also used by adults. Visitors can often buy soft drinks and sweets. In such cases, the school can have a discussion with the municipality and the sports centre about removing these products during school hours, so that the children are not tempted.

Iceland has worked successfully to reduce alcohol consumption by implementing a holistic perspective: a combination of, for example, national legislation and support for local initiatives that encourage young people to make sensible choices regarding alcohol. Collaboration on promoting health is now taking place in a similar way. ■

SCHOOL HEALTH PROMOTION IN ICELAND

Since 1999, **Iceland** has been running the Health Promoting Schools Programme based on the WHO's principles for health promoting schools, defined as schools that implement a structured and systematic plan for the health and well-being of all pupils and of staff.

The work has been intensified since 2011. The Ministry of Education, Science and Culture is one of the key stakeholders. The programme promotes a **long-term and sustainable approach** to health and well-being.

»En bakomliggande faktor till att unga män halkar efter i utvecklingen kan vara ökade krav på arbetsmarknaden i kombination med ett utbildningssystem som inte anpassats till förändringarna.«

Unga män – förlorare i kampen om hälsan

När de flesta i våra nordiska samhällen fått det bättre har en grupp halkat efter: unga män. Värk i nacke och rygg, drogrelaterad sjukdom och död, självmord samt våldsrelaterade skador drabbar denna grupp i större utsträckning, visar en rapport om unga nordiska mäns hälsa.

TEXT: CAROLINE JONSSON · FOTO: JESSICA GUSTAFSSON, MOSTPHOTOS

I Norden råder generellt sett en positiv utveckling för alla grupper. Även om de socioekonomiskt starka grupperna har haft en bättre utveckling än övriga, så har alla grupper ändå fått det bättre. Men den socialt betingade ojämlikheten i hälsa har tilltagit under de senaste decennierna och det finns en grupp som inte fått bättre hälsa: unga män. I Sverige har utvecklingen stagnerat för gruppen unga män i åldern 15–29 år, där ojämlikheten i hälsa i stället ökar. Det framkommer i rapporten Unga mäns hälsa i de nordiska länderna. Rapporten är skriven av Sven Bremberg, på uppdrag av den nordiska folkhälsoarenan. Sven Bremberg är barn- och ungdomsläkare, docent i socialmedicin och forskare vid Karolinska Institutet.

– Depression, drogproblem, nack- och ryggsmärtor, självmord samt självtillfogade skador och våld mellan personer är de främsta orsakerna till unga mäns ökade ohälsa. Alla problem drabbar socialt missgynnade grupper i större utsträckning. Ökningarna är mest påtagliga i Sverige, säger Sven Bremberg.

Arbetsmarknadens påverkan

En bakomliggande faktor till att unga män halkar efter i utvecklingen kan vara ökade krav på arbetsmarknaden i kombination med ett utbildningssystem som inte anpassats efter förändringar i samhället.

– Tillgången till mindre kvalificerade arbeten har minskat markant i Norden, samtidigt som efterfrågan på högutbildad arbetskraft har ökat. Utvecklingen beror sannolikt på ökade

krav för inträde på arbetsmarknaden, vilket i sin tur hänger samman med ökad global konkurrens, säger Bremberg.

Ny ålder för etablering på arbetsmarknaden

Statistiska centralbyrån (SCB) i Sverige definierar en så kallad etableringsålder – den ålder vid vilken minst 75 procent av befolkningen i en viss årskull förvärvsarbetar så att de kan försörja sig själva. År 1990 var etableringsåldern 21 år för män och 20 år för kvinnor. År 2010 har denna ålder förskjutits till 26 år för män och 28 år för kvinnor, konstaterar Sven Bremberg. I rapporten refererar han till den amerikanska psykologen Jeffrey Arnett som talar om en ny åldersperiod: framväxande vuxenhet (emerging adulthood).

– Perioden avser åldern 19–29 år då unga lämnat gymnasiet men ännu inte etablerats i sina vuxna roller. För vissa medför denna tid en stor frihet som utnyttjas till resor och självförverkligande, men för unga som saknar socialt

I alla åldrar är dödligheten bland män högre än bland kvinnor, berättar docent **Sven Bremberg**.

26

Den ålder då män i Sverige lyckats etablera sig på arbetsmarknaden. Den här åldern har ökat från 21 så sent som på 90-talet.

skyddsnät präglas tiden av osäkerhet, oro och arbetslöshet. Män drabbas hårdare, då de lyckas mindre bra i skolan jämfört med kvinnor.

Sociala skillnader i dödlighet

I alla åldrar är dödligheten bland män högre än bland kvinnor. Överdödligheten bland män är som högst i åldersperioden 20–29 år. Den markanta överdödligheten i denna åldersgrupp motiverar, utifrån ett folkhälsoperspektiv, ett ökat fokus på män i den gruppen, enligt Sven Bremberg:

– Det är möjligt att tävlan för att nå en social position är mer uttalad för män än för kvinnor under dessa år och att det medför ett ökat risktagande och medföljande högre dödlighet, säger han.

Skillnader i dödlighet och ökningen av sociala hälsoproblem visar samma tendenser. Levnadsvillkor som påverkar hälsan verkar ha försämrats för grupper av socialt mindre gynnade män under de senaste decennierna, konstaterar Bremberg i rapporten.

– En svensk studie visar på ett samband mellan låga skolprestationer och risken för självmord i åldersperioden 25–34 år.

Studien från 2011 finns med i Brembergs rapport och visar bland annat att risken för självmord var 4,6 gånger högre bland den sjättedel av de unga män som hade de sämsta skolprestationerna i nionde klass jämfört med de ungdomar som hade goda prestationer. Samma studie visar också att risken för drogproblem senare i livet var nästan sex gånger högre bland den grupp som haft sämst skolprestationer i nian. ■

VILL DU VETA MER?

Här kan du gratis ladda ner vår rapport Unga mäns hälsa i de nordiska länderna: nordicwelfare.org/publikationer

FOLKHÄLSA

Gemensamt för länderna i Norden är att våra samhällen bygger på en stark välfärdsmodell. Det förs en aktiv välfärds politik i samtliga länder men trots det växer ojämlikheten i hälsa bland befolkningen. Folkhälsan omfattar alla aspekter av hälsa, såväl psykisk, social och fysisk. Vi arbetar för att stärka förutsättningarna för att människor ska kunna leva ett så hälsosamt liv som möjligt. Vi lägger ett stort fokus på barn och ungas hälsa. Utöver arbetet med psykisk hälsa arbetar vi med frågor som rör alkohol, narkotika, tobak och spelmissbruk.

NAD och popNAD

Nordens välfärdscenter ger ut den vetenskapliga tidskriften Nordic Studies on Alcohol and Drugs (NAD) och publicerar populärvetenskapliga nyheter om alkohol, droger, dopning, tobak och gambling på webbplatsen popNAD.com.

Nordisk folkhälsoarena

Nordens välfärdscenter fungerar som sekretariat för den nordiska folkhälsoarenan. Arenans uppdrag är att stärka det nordiska folkhälsosamarbetet och arbeta för att minska hälsoskillnaderna mellan nordbor. Arenan har hittills jobbat med frågor som berör bland annat jämlik hälsa, skolelevers positiva hälsa, dryckesvanor bland unga och äldre, cannabis och tobak.

VILL DU VETA MER?

Här kan du beställa tidskriften eller läsa den gratis:
journals.sagepub.com/home/nad

GRÖNLAND

»Det vi gör här
är på riktigt«

På en sluttning i utkanten av den grönländska staden Sisimiut ligger ett blåmålat hus, som inte drar någon särskild uppmärksamhet till sig. Men innanför dess väggar ryms en verksamhet som skapar möjligheter och ger hopp. Här erbjuds personer med funktionsnedsättning meningsfulla aktiviteter och en daglig gemenskap med andra.

TEXT OCH FOTO: JOAKIM K E JOHANSSON

LAND

A photograph of a man with short brown hair, smiling, standing in front of a bright blue wooden door. He is wearing a short-sleeved plaid shirt and blue jeans. His hands are in his pockets. To his left is a large blue plastic barrel. The background is a blue wooden wall with two small vents above the door. The text is overlaid on the left side of the image.

*»Vi ska vara
förankrade i
kulturen och
bibehålla den
för att de som
kommer hit ska
få en känsla
av att höra
hemma här.«*

Sven-Olov Åsblom kommer från Bollnäs i Sverige. Hans föräldrar var aktiva i Pingstkyrkan och flyttade först till Island och sedan till Grönland för att starta barnhem och för att jobba med ungdomar. Sven-Olov Åsblom fick följa med föräldrarna och blev sedan kvar på Grönland. Och han verkar trivas.

– Folk här säger att jag är mer grönländsk än vad de själva är, berättar han och skrattar.

Från det blå huset går det att se ut över en vik och på andra sidan vattnet tornar gråaktiga berg upp sig. Ljusa molnstrimmor svävar strax

under topparna och nere i viken glider en liten båt fram. En bit inåt land ylar några slädhundar i kör. Som utomstående är det lätt att bli tagen av den speciella atmosfären som känns väldigt grönländsk.

Det grönländska är också det bärande inslaget i den verksamhet som Sven-Olov Åsblom leder på uppdrag av kommunen. Verksamheten heter Pisoq och har funnits sedan 1990-talet. Pisoq handlar om att ge personer med funktionsnedsättning meningsfulla aktiviteter. Till nytta för dem själva och till nytta för andra.

Fiske, jakt och bärplockning

Som exempel på aktiviteter nämner Sven-Olov Åsblom att de på sommaren gör turer tillsammans, bor i stugor och i tält. De fiskar torsk och laxöring, så som folk gjort på Grönland i alla tider. På hösten är det bärplockning som gäller, men även insamling av buskar och ris som sedan används för tillverkning av juldekorationer. Jakt på ren och myskoxe är en annan höstaktivitet. Under vintern jagas det hare och fjällripa.

– Det vi gör här är att vi utgår från den traditionella grönländska levnadsstilen. Det bety-

Sven-Olov Åsblom är uppväxt i Bollnäs men bor sedan många år tillbaka i Sisimiut där han leder verksamheten Pisoq.

der att vi följer naturens gång och årstidernas växlingar. Vi ska vara förankrade i kulturen och behålla den för att de som kommer hit ska få en känsla av att höra hemma här, förklarar Sven-Olov Åsblom.

Staden Sisimiut är Grönlands nordligaste isfria hamnstad och är med sina cirka 5 500 invånare näst störst efter huvudstaden Nuuk. På den här platsen har det bott människor i minst 4 500 år.

Från hamnen och upp längs med sluttningarna ligger färgglada hus utspridda mellan grå slingrande asfaltsvägar. I den äldsta delen av staden står en gammal kyrka på en höjd, omgiven av äldre byggnader. Längre upp hittar du Sisimiuts moderna centrum där det förutom bostäder finns butiker, hotell och en handfull restauranger, liksom några myndighetsbyggnader och ett kulturhus.

En gemenskap med individen i fokus

När Pisoqs deltagare inte är ute på olika aktiviteter befinner de sig i någon av de två verkstäder som kommunen driver. I det blå huset finns den ena verkstaden. Den består av två lite större utrymmen, ett för snickeri och ett för handarbete. Men också ett kök med matplatser som har fönsterutsikt över fjällen. Byggnaden innehåller förutom det ett personalkontor och några förråd. Det känns småskaligt och hemtrevligt.

I lokalerna snickrar och reparerar deltagarna bland annat möbler och bruksföremål. En del syr vackra saker av sälskinn, exempelvis mössor, vantar och heldräkter. Det är en blandning av män och kvinnor i olika åldrar som arbetar här. Sven-Olov Åsblom förklarar att flera är födda med en funktionsnedsättning, men inte alla.

– Vi har folk som tidigare kanske jobbade inom snickeribranschen och som skadade sig och som därför behöver träna för att fungera igen. De kan vara med i vår verkstad och snickra, eller vara med och reparera några av våra stugor i fjällen. Arbetet utförs alltid tillsammans med personal och i en lämplig takt för de som deltar, säger Sven-Olov Åsblom.

Han tillägger att individen är viktig. När en person blir hänvisad till Pisoq ställs därför ett

A woman and a child are running along a narrow, rocky path on a mountain ridge. The woman, in the foreground, is wearing a bright green jacket and dark pants with a white stripe. The child, slightly behind her, is also wearing a green jacket and light-colored pants. They are both in motion, running towards the right. The background is a towering, dark, and craggy mountain face, partially shrouded in mist or low clouds. The ground is uneven, with patches of moss and small green plants.

*»Det vi gör här är att vi
utgår från den traditionella
grönländska levnadsstilen.«*

För att ta dig till Sisimut
måste du antingen flyga
eller åka båt. Det finns inga
bilvergär till staden.

Överst: Mette Poulsen visar upp några sälsskinn som ska bli allt från vantar och mössor till väskor och andra accessoarer.

Mitten: Att fixa och laga saker är något som Ole Olson och Josef Mogensen ägnar sig åt om dagarna.

Nederst: Reparationer av möbler och bruksföremål är en viktig del av verksamheten.

antal frågor. Vad kan du? Vad har du gjort tidigare? Vad vill du göra?

– Det är en kartläggning av individen för att vi ska kunna hjälpa personen in i vår gemenskap. Det betyder mycket för oss människor att bli respekterade för det vi kan och få hjälp med att utveckla oss vidare, säger Sven-Olov Åsblom.

"Det vi gör, det ska användas"

De som kommer in i verkstaden blir delaktiga i en produktionsenhet och de vet att det som produceras ska säljas. Och det är detta som är det centrala i Pisoqs hela verksamhetsidé, att saker som lagas eller tillverkas kommer till nytta.

– Det är en produktion. De som producerar vet att det de arbetar med blir sålt. Vi kan inte göra något som bara ligger på hög, det är ovärdigt. Prioriteringen är att allt vi gör ska användas, säger Sven-Olov Åsblom.

Men det är inte bara föremål som förr eller senare lämnar Pisoq. Sven-Olov Åsblom berättar att de som kan gå vidare får hjälp till deltidsjobb eller att prova på anställningar ute på olika arbetsplatser.

– Vi vill inte vara en parkering, utan du är på väg någonstans, säger han. ■

PISOQ

Pisoq finns i staden **Sisimiut** som är huvudort i Qeqqata kommun. Drygt 50 personer deltar för närvarande i olika grad i verksamheten, ungefär lika många kvinnor som män. Finansieringen sker främst via anslag från kommunen, men även i mindre omfattning genom försäljning av varor och tjänster till allmänheten.

Grönlands dubbelt utsatta

Social utsatthet och hemlöshet är ett problem som ökar på Grönland. Personer med funktionsnedsättning är en särskilt utsatt grupp. Men det finns sätt att komma åt problematiken. Bland annat genom insatser som stärker de enskilda individernas egna möjligheter.

TEXT OCH FOTO: JOAKIM K E JOHANSSON

Steven Arnfjord leder institutionen för samhällskunskap på Grönlands universitet. Han har bland annat forskat om hemlöshet i de arktiska områdena och menar att det finns mycket att göra, kanske allra mest bland personer med funktionsnedsättning.

– Det som är speciellt är att det har varit ett mycket förbiset område, som politikerna inte är särskilt väl förberedda på. Därför är det svårt att skapa en fungerande socialpolitik och sociala strategier som fungerar i det arktiska, säger Steven Arnfjord.

Detta har, enligt Steven Arnfjord, resulterat i att människor som är drabbade av hemlöshet och som lever under svåra boendevillkor söker sig till de grönländska tätorterna med hopp om bättre möjligheter än på landsbygden. Det medför att sociala problem klumpar ihop sig, vilket i sin tur skapar en mycket stor press på den grönländska socialförvaltningen.

Ge människor egenmakt

Steven Arnfjord tycker att det är ett problem att mycket av den grönländska socialpolitiken dikteras uppifrån. Han vill att det ska vara tvärtom och menar att samarbete med civil-

Steven Arnfjord är född 1977 i Grönlands huvudstad Nuuk. Han har studerat på Roskilde universitet i Danmark men återvände sedan till Nuuk för att arbeta med samhällsfrågor. I dag leder han den samhällsvetenskapliga institutionen på Grönlands universitet.

samhället därför är viktigt.

– Vi kan lära oss en hel del genom att samarbeta med funktionshindersorganisationer i Norden. Där finns experterna och de kan beskriva hur vardagslivet ser ut, men också hur vi kan arbeta för att se till att dessa människor blir sedda och hörda på Grönland, säger Steven Arnfjord.

Vad samhället i stort kan göra för att förbättra situationen är att aktivt jobba för att stärka de enskilda individerna så att de kan föra sin egen talan. Steven Arnfjord har flera förslag:

– Det handlar om grundläggande empowerment-strategier. Att lyfta fram de här människorna. Ge dem makt att inta den politiska

Många från landsbygden söker sig till de grönländska tätorterna i hopp om bättre livschanser. Genom att ge människor möjligheter att påverka sina egna liv har det skett förbättringar.

»Det handlar om grundläggande empowerment-strategier.«

scenen och göra dem till herre över sina egna liv, säger han.

Metoden har redan prövats med framgång i vissa delar av det som rör hemlöshetsområdet.

– Det kommer att ta ett tag innan vi är i mål med detta, men det är genom att jobba så här som vi åtminstone kan se förbättringar för hemlösa personer med funktionsnedsättning, säger Steven Arnfjord. ■

Nyborjaren som lyfte debatten

Funktionshindersfrågor har inte alltid setts som viktiga på Grönland. Men sedan 2017 finns Tilioq som med informationskampanjer och debatter vill lyfta fram rättigheter som personer med funktionsnedsättning har i samhället. Men det är lättare sagt än gjort.

TEXT OCH FOTO: JOAKIM K E JOHANSSON, MOSTPHOTOS

Christina Johnsen är talesperson för personer med funktionsnedsättning på Grönland. Institutionen som hon leder heter Tilioq och är den första av sitt slag. Arbetet institutionen utför handlar mycket om att skapa debatt i samhället och att synliggöra funktionshindersfrågor, vilket inte alltid är helt enkelt.

– Det här är något väldigt nytt på Grönland och därför har vi stora utmaningar framför oss. Folk här är generellt sett inte tillräckligt upplysta om sina rättigheter, förklarar hon.

För att åtgärda detta ordnar Tilioq bland annat kampanjer som informerar invånarna om deras rättigheter. Det kan vara konferenser och seminarier för föreningar och för andra intresserade.

– Vår främsta uppgift är att göra samhället och beslutsfattarna medvetna om villkoren för personer med funktionsnedsättning och i slutändan att leva upp till FN-konventionen, säger Christina Johnsen.

Det nordiska samarbetet är värdefullt

Hon påpekar att okunskapen även gäller myndigheter, kommuner, sjukvård och domstolar. Dessa känner inte alltid till vad som gäller och behöver också informeras. Många av funktionshindersorganisationerna som finns på Grönland är dessutom baserade på ideellt arbete.

– De gör ett jättestort arbete. Men nu har de via oss en aktör som står på deras sida, säger Christina Johnsen.

Christina Johnsens uppdrag är att informera om rättigheter och att ge personer med funktionsnedsättning plats i samhället.

Inspireras av andra

Förutom samarbeten med dessa organisationer arbetar Tilioq med andra likvärdiga institutioner och organisationer i Norden, något som Christina Johnsen ser en stor nytta med.

– Eftersom Grönland är nybörjare på det här området har vi utmaningar som de andra länderna redan har löst. Vi kan se vad andra har lyckats med, eller inte lyckats med, och lära oss av det. Samtidigt har vi på Grönland starka familjer. Vi värnar om varandra och hjälper till. Det kan vi lära andra nordiska länder, säger hon. ■

TILIOQ

Tilioq har som uppdrag att **säkra och främja rättigheter och intressen hos personer med funktionsnedsättning**. Det är Grönlands första institution som arbetar med dessa frågor och Tilioq är en självständig enhet under social- och hälsovårdsministeriet.

FUNKTIONSHINDER

Vårt uppdrag är att främja och utveckla nordiskt samarbete inom funktionshindersområdet och arbeta för ett samhälle som är tillgängligt för alla. Det gör vi genom att skapa arenor för kunskapsutväxling mellan de nordiska länderna, ta fram olika typer av kunskapsunderlag och initiera gränsöverskridande nätverk. Vi arbetar för att FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ska förverkligas och omvandlas till handling i de nordiska länderna och leda till ett mer hållbart universellt utformat samhälle. Några av våra projekt handlar om universell design, lika villkor inom utbildning och arbetsliv, urfolk i Norden och fri rörlighet.

Funktionshindersrådet

Nordens välfärdscenter är sekretariat för Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder, ett rådgivande organ till Nordiska ministerrådet. Funktionshindersrådets uppdrag är tvärssektoriellt.

Dövblindverksamhet

Vår dövblindverksamhet verkar för att personer med kombinerad syn- och hörselnedsättning och dövblindhet ska kunna delta i samhället på jämlika villkor. Utbildning och utvecklingsarbete är viktiga inslag.

Stödordningen

Varje år delar vi ut en och en halv miljon kronor via Stödordningen till funktionshindersorganisationer i Norden för samarbeten, utveckling, projekt eller gemensamma aktiviteter.

VILL DU VETA MER?

Här kan du gratis beställa eller ladda ner Funktionshinderrådets årsrapport:
nordicwelfare.org/publikationer

URFOLK OCH DEMENS:

»Väntan kan bli outhärdligt lång«

Trots att Grönland har en nationell demensstrategi sedan 2011 kan man fortfarande inte erbjuda alla invånare en god och jämlik demensvård. Tabun i kombination med brist på utbildad arbetskraft har försvårat genomförandet av strategin.

TEXT OCH FOTO: JUDIT HADNAGY

Den grönländska demensstrategin handlar om hälsa och sjukvård och vilka erbjudanden den som är sjuk ska få under framför allt utredningsprocessen. Det rör sig om tester, undersökningar och annat som behövs för att fastställa om en person har en demenssjukdom.

Allt praktiskt ansvar vilar dock på kommunerna, och på många mindre orter på Grönland är den omsorg och vård som erbjuds mer sporadisk än systematisk. På de minsta orterna är tillgången till både läkare och sköterskor otillräcklig och mycket faller på de anhöriga. I huvudstaden Nuuk fungerar det bättre med hemsjukvård och bra vård och omsorg, enligt Mikaela Augustussen, före detta sakkunnig i hälsofrågor på hälsodepartementet på Grönland.

Svårt att hitta kvalificerad arbetskraft

Grönland är indelad i fem kommuner och i varje kommun ska det finnas en demenskoordinator. Men i dag finns det bara koordinators i två av kommunerna, varav Nuuk är den ena. Över huvud taget är det svårt att hitta kvalificerad arbetskraft till demensvården och omsorgen på Grönland. Det gäller inte bara koordinators. De flesta sjuksköterskor på Grönland vill arbeta med andra typer av sjukdomar än demens.

– Vi saknar tillräckligt med kvalificerad sjukvårdspersonal som är intresserad av demensfrågor, säger Mikaela Augustussen och fortsätter:

– Vi ser också stora brister i kommunerna. Vi behöver göra mer för att förbättra villkoren för de sjuka och deras anhöriga. Det handlar om hemsjukvård och annan vård, aktiviteter, avlastning och mycket mer.

Grönland har försökt erbjuda sjuksköterskor utbildning inom demensomsorgen, men trots att utbildningen varit betald har den inte lockat tillräckligt många. Staten har försökt rikta fler utbildningsinsatser mot undersköterskor och vårdbiträden för att de ska kunna ge grundläggande demensomsorg. Men även i de grupperna är det svårt att hitta tillräckligt många kvalificerade personer.

– Fyra av tio i den grönländska populationen saknar utbildning högre än folkskola. Dessutom är det brist på lärare som kan utbilda inom demensvård- och omsorg, säger Mikaela Augustussen.

Mycket hänger på civilsamhället

Den som har en demenssjukdom har rätt till vård och omsorg, men insatserna kommer ofta i sena skeden av sjukdomen. Bristen på utbildad arbetskraft drabbar grönlänningar med demens-

Mikaela Augustussen
samtalar med Kristine
Julie Eira, samtingets
äldreråd, när de
möttes på konferens
om urfolk och demens.
Konferensen hölls i
Östersund/Staare.

sjukdom och deras anhöriga hårt. Av Grönlands cirka 56 000 invånare tror man sig veta att cirka 250 har en demenssjukdom. Men mörkertalet är stort. En del blir aldrig diagnosticerade.

Mikaela Augustussen har svårt för att känna optimism eller tilltro till att Grönland ska kunna erbjuda alla invånare en god och jämlik demensvård.

– Väntan kan bli outhärdligt lång för den som har en demenssjukdom. Särskilt i mindre sam-

hällen där det är familjen som ansvarar för att skjutsa till undersökningar, aktiviteter med mera.

För att människor på landsbygden ska få omsorg hänger det ofta på civilsamhället.

– Möjligheterna finns lokalt, där olika verksamheter kan slå sig ihop inom demensområdet. Vi ska inte heller glömma det starka och organiserade civilsamhället. Dess inverkan syns inte minst på landsbygden, människor vill verkligen hjälpa, menar Mikaela Augustussen.

»Fyra av tio i den grönländska populationen saknar utbildning högre än folkskola.«

Det var först under 2018 som Grönland fick testinstrumentet Rudas (The Rowland Universal Dementia Assessment Scale) översatt till grönländska. Rudas är ett mångkulturellt kognitivt bedömningsinstrument, avsett att användas vid basala demensutredningar. Det ska valideras och Mikaela Augustussen ser här att testinstrumentet kommer att ge fler möjlighet att få en snabbare diagnos.

– Efter detta tror jag att vi kommer att hitta fler med demenssjukdom. Kommunerna har stor nytta av en diagnos hos individen, det underlättar när de ska sätta in hjälp och insatser hemma hos den sjuke, säger Mikaela Augustussen.

Vad är det viktigaste som måste ske inom demensområdet på Grönland?

– Utbildning och att göra arbete med demensvård- och omsorg attraktivt.

Liten kunskap om urfolk och demens

I oktober 2018 hölls det första seminariet någonsin i Norden om urfolk och demens, i Östersund/Staare. Det var också startskottet för ett nordiskt temanätverk för demens och urfolk. Deltagarna är myndighetsrepresentanter, forskare och praktiker inom vård- och omsorgsprofessioner, från Finland, Norge, Sverige och Grönland under ledning av Nordens välfärdscenter.

Forskning från länder som Kanada, USA och Australien visar att urfolk runt om i världen är

Utbildning och att göra arbete med demensvård- och omsorg attraktivt är viktigt för demensvården på Grönland, säger **Mikaela Augustussen**.

långt mer utsatta för att drabbas av demens än övrig befolkning i majoritetssamhällena de lever i. Det finns i princip ingen samlad forskning eller kunskap om hur samer och inuiter med demens i Norden har det. Temanätverket för demens och urfolk ska bland annat identifiera behov för ny forskning, kompetenshöjande insatser samt översättning och anpassning av diagnostiseringsverktyg till samiska språk och grönländska.

Tabu kring hälsa och sjukdom

I urfolkskulturer kan det vara tabu att prata om sjukdomar, vilket leder till att ohälsa eller funktionshinder och dess utmaningar hanteras inom familjen. En norsk avhandling visar att samer traditionellt inte pratar om hälsa och sjukdom öppet utan närmar sig ämnet på ett indirekt sätt och vanligt är också att de använder metaforer när de ska förmedla tecken på sjukdom.

Samer och inuiter räknas som urfolk, men i Norden har enbart Norge och Danmark skrivit på FN-organisationen ILO:s konvention om ursprungsfolk och stamfolk och det är skillnader i hur de nordiska länderna organiserar och uppfyller urfolkens rättigheter i praktiken. ■

DEMENS

Nordiskt demensnätverk koordineras av Nordens välfärdscenter och arbetar för att bidra till bättre kvalitet, säkerhet, mer innovation samt mer och bättre kunskap. Vi koordinerar också tre olika temanätverk inom demensområdet.

VILL DU VETA MER?

Här kan du ladda ner pdf eller läsa våra rapporter om demens: nordicwelfare.org/valfardspolitik/natverk/

En drönare kommer lastad – med medicin

På sina håll i nordisk glesbygd är det nu verklighet med obemannade vårdcentraler. Patienten kan logga in på en surfplatta och prata med doktorn som finns på annan ort 30 mil bort. Om det krävs kan patienten ta blodprov själv och diskutera resultatet med läkaren via videolänk.

TEXT: JUDIT HADNAGY · FOTO: JUDIT HADNAGY, MOSTPHOTOS, JOHNÉR

→ Behövs medicin kommer doktorn inom en snar framtid ha möjlighet att skicka iväg den med en drönare. Cirka fem mil kommer en drönare att kunna klara.

– Forskning visar att människor tar emot den här tekniken med stort intresse, säger Bengt Andersson, projektledare på Nordens välfärdscenter som är med och inleder ett flerårigt nordiskt projekt om vård och omsorg på distans och e-recept.

Med i projektet Vård och omsorg på distans, VOPD, finns bland andra Glesbygdsmedicinskt centrum, GMC. Det är en forsknings- och utvecklingsenhet inom primärvården i Region Västerbotten. GMC leder utvecklingen med sju virtuella hälsorum i Västerbottens län. I de virtuella hälsorummen kan invånarna dygnet runt på egen hand ta blodprover, kontrollera sitt blodtryck och koppla upp sig via videolänk till vårdpersonal som befinner sig på en sjukstuga eller ett sjukhus.

I framtiden hoppas GMC och Region Västerbotten att invånarna i Västerbotten ska kunna använda de virtuella rummen till mer än medicinska syften. De vill kanske söka bygglov, gå en utbildning eller få psykologhjälp.

– Det mesta är möjligt för att det finns teknik, säger Bengt Andersson.

Vård och omsorg på distans

Med en åldrande befolkning och avfolkade områden i hela Norden är digitalisering och distanslösningar den nya infrastrukturen. Med den kan vi både bevara den nordiska välfärdsmodellen och säkerställa att olika slags välfärdstjänster är tillgängliga för alla medborgare – oavsett var i landet de bor.

I VOPD arbetar Nordens välfärdscenter med en kartläggning i hela Norden för att hitta väl-etablerade exempel på digitala lösningar som fungerar. Det handlar om lösningar som redan har implementerats och som används. Inga projekt eller försök. Särskilt intressanta kategorier i kartläggningen är:

- **Fjärrbehandling** – Det rör sig om telemedicin, behandling och rådgivning via online-verktyg och egenbehandling. Det berör främst behandling och vård på distans.
- **Fjärrmonitorering** – Det handlar om sensorer, kameror, påminnelser och datainsamling. Det berör främst socialomsorg på distans.

- **Fjärrmöten** – Det berör alla slags möten, både mellan professioner och mellan medborgare och profession.
- **Nya digitala tjänster** för vård och omsorg. Här är syftet att hitta nya innovativa lösningar, både i form av privata och offentliga samarbeten och även modeller där medborgare kan ta ett större eget ansvar.

Efterfrågan på omsorg ökar

Snart är 25 procent av invånarna i de nordiska länderna över 65 år. I Sverige är detta redan ett faktum. Att fler lever längre är positivt. En del behöver mycket vård och omsorg och många äldre är friska långt upp i åren. Oavsett hälsostatus behöver åldrande personer stöd i olika form.

– Vi som lever i Norden har varit de första att möta utvecklingen med allt fler äldre i befolkningen och allt färre yrkesverksamma som ska försörja allt fler. Efterfrågan på kommunala omsorgstjänster kommer att fortsätta öka, säger Bengt Andersson och tillägger:

– Det är smart ur många synvinklar att Norden fortsätter som föregångare med arbetet om hur våra samhällen ska möta den demografiska utvecklingen med olika slags digitala lösningar och distanslösningar. ■

VÅRD OCH OMSORG PÅ DISTANS

VOPD är ett av Nordiska ministerrådets prioriterade projekt, och initierades av det svenska ordförandeskapet 2018. Nordens välfärdscenter och Glesbygdsmedicinskt centrum i region Västerbotten projektleder arbetet med stöd av Nordregio.

VÄLFÄRDSPOLITIK

Gemensamt för länderna i Norden är att våra samhällen bygger på en stark välfärdsmodell. Den nordiska välfärdsmodellen, dess utmaningar och utveckling är centralt i vårt arbete. Synen på vad som är statens eller det allmännas ansvar och vad som är brukarorganisationers, föreningars och individers ansvar har under åren förändrats och tar sig också olika uttryck i de olika nordiska länderna. Därför är de teman som vi arbetar med föränderliga, men vi verkar alltid för att stärka den nordiska välfärdsmodellen. Vi har som en del av det arbetet tagit fram rapporter om bland annat sjukfrånvaro, barnfattigdom, barn i fosterhem och tidiga insatser för familjer.

Välfärdsteknologi

Vi arbetar med olika välfärdsteknologiska projekt. Tekniken används bland annat för att behålla eller öka trygghet, aktivitet, delaktighet eller självständighet för individer.

Äldres livskvalitet

Vi arbetar med äldres livskvalitet, med fokus på möjlighet till fysisk aktivitet, goda matvanor, social gemenskap och att känna sig behövd.

Demensnätverk

Nordiskt demensnätverk arbetar för att bidra till bättre kvalitet, säkerhet, mer innovation samt mer och bättre kunskap. Nätverket består av representanter från myndigheter, departement och experter på området.

VILL DU VETA MER?

Här kan du gratis ladda ner vår tidskrift
Nordisk välfärdsforskning/Nordic Welfare Research:
nordicwelfare.org/publikationer

Nya utmaningar när äldre dricker mer

Hittills har alkoholmissbruk bland äldre varit ett relativt osynligt fenomen i våra nordiska länder. Det är ganska tyst om äldre med ohälsosamma dryckesvanor såväl inom social- och hälsovården, socialpolitiken som stora delar inom forskningsvärlden. Samtidigt ökar alkoholkonsumtionen bland äldre personer. Det är en trend vi sett under de senaste decennierna.

TEXT: NINA KARLSSON OCH NINA REHN-MENDOZA FOTO: JOAKIM K E JOHANSSON, JOHNÉR

Enligt flera nordiska dryckesvaneundersökningar har dagens 50–70-åringar ett högre eller frekventare alkoholbruk än personer i 40-års åldern och också de äldsta åldersgrupperna dricker mer i jämförelse med tidigare generationer.

En växande alkoholkonsumtion i den äldre befolkningen förväntas resultera i ett större antal alkoholrelaterade skador. Det här kommer att innebära utmaningar för äldreomsorgen, missbruksvården, social- och hälsovården och mentalvårdstjänsterna. Har våra nordiska samhällen förmåga och kapacitet att ta hand om detta?

Vården av äldre i de nordiska länderna präglas av krav på kostnadseffektivitet. En pressad tidtabell gör att det ofta inte finns tid för oväntade sysslor, varken inom institutions- och sjukhusvården eller i samband med hemvårdens hembesök. Äldre med missbruksproblem passar sällan in i den standardiserade vårdstrukturen och det uppstår ständigt situationer där de professionellas yrkeskunskap, arbetssäkerhet och personliga resurser provas.

Rätten till självbestämmande

Klienter inom äldreomsorgen i Norden har en stark rätt till självbestämmande. Vårdprofessionella som möter äldre med ett skadligt alkoholbruk upplever att de måste balansera mellan att försöka hjälpa de äldre och undvika att kränka deras rätt till självbestämmande. Det krävs stor yrkeskunskap och erfarenhet för att finna ett respektfullt sätt att ta upp problem.

I de nordiska länderna finns det olika typer av riktlinjer för alkoholkonsumtion men gemensamt för riktlinjerna är att de baserar sig på att den som dricker är en frisk vuxen i arbetsför ålder. Riktlinjer för den generella vuxenpopulationen beaktar exempelvis inte äldre personers lägre alkoholtolerans eller bruk av mediciner. Bristen på riktlinjer och samlad kunskap om hur alkoholrelaterade situationer bland äldre ska hanteras betyder att den individuella vårdarens kompetens och erfarenhet blir särskilt viktiga. Frågan är hur många nordiska kommuner det finns som har jobbat strukturerat med sådana insatser.

»Under de kommande 30 åren förväntas antalet personer som är 65 år eller äldre öka med 50 till 100 procent.«

Personerna på bilden har inget med artikeln att göra.

Anpassade verktyg behövs

Bristen på anpassade verktyg för att kartlägga problematiskt alkoholbruk bland äldre är ytterligare ett hinder för att personal inom hälsovården och äldreomsorgen ska kunna diskutera de äldres drickande på ett konstruktivt sätt. När det gäller äldre är det viktigt att en kartläggning fångar upp både missbruk och riskbruk av alkohol. Dessutom är det nyttigt att kartlägga hur utsatt den äldre är för risksituationer när det gäller alkohol. Det kan handla om sjukdom, medicinering, sorg, förlust eller ensamhet. Förhållandevis enkla kartläggningsrutiner, till exempel i samband med läkarbesök, skulle kunna förbättra sannolikheten att identifiera hälsoskadliga alkoholvanor.

Ett välfungerande samarbete mellan äldreomsorg och socialvård, missbruksvård och mentalvård bidrar till att det blir lättare att nå äldre med missbruksproblem med hjälp och stödinsatser. Vårdteam som är utbildade i att jobba med alkoholproblem bland äldre stärker tillgången till en individanpassad vård samt underlättar arbetet i hemvården och äldreboenden. Inom institutions-

vården behövs mer fokus på övergång mellan sjukhusvård och hemvård. I dagsläget förekommer situationer där ett missbruk, som identifierats på sjukhuset, inte följs upp inom hemvården.

Under de kommande 30 åren förväntas antalet personer som är 65 år eller äldre öka med 50 till 100 procent. Förebyggande insatser riktade till äldre är fortfarande sällsynta i våra nordiska social- och hälsovårdsapparater. Vi behöver lägga fokus på att lyfta och stärka äldres hälsa och välmående i Norden, även – och i synnerhet – vad gäller nordbornas alkoholkonsumtion. ■

Nina Rehn-Mendoza, ställföreträdande direktör Nordens välfärdscenter och **Nina Karlsson**, tidigare projektledare på Nordens välfärdscenter.

Så jobbar hemvården mot missbruket

I dag är en bra dag för Sari Arponen, sjuksköterska inom hemvården i **Helsingfors**. En klient med ett långvarigt missbruk har nyligen gått med på att söka sig till avgiftningsvården.

– Det är svårt att säga vad som fick personen att göra detta. En orsak är säkert att hen blev rädd då benen inte längre bar, säger Arponen.

TEXT OCH FOTO: JESSICA GUSTAFSSON, MOSTPHOTOS

Klienten är ett typiskt exempel: en äldre, ensam person, utan några nätverk. Efter att först ha varit inlagd på sjukhus på grund av alkoholrelaterade hälsoproblem blev personen klient hos hemvården.

– Vi har haft många diskussioner om missbruket och klienten har haft en vilja att ta sig ur det. Samarbetet med en missbruksvårdare har också spelat stor roll, konstaterar Sari Arponen på frågan om vad framsteget kan tänkas bero på. Men som alltid i dylika fall är det en dag - eller en timme - i taget. Tiden får visa hur det går.

Missbruket ändrar form

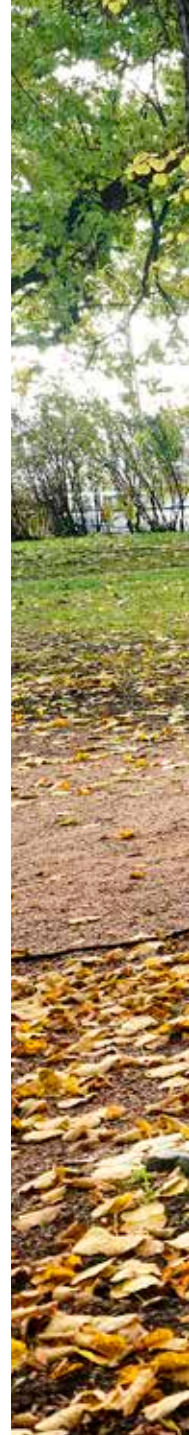
Det finns ingen statistik över alkoholmissbruk inom hemvården i Helsingfors, men enligt hemvårdschef Sanna Numminen är det ett stort problem som kräver stora resurser. Numminen bedömer att det skadliga alkoholbruket har ökat eller åtminstone är mer synligt numera. Vårdpersonalen har också större kompetens att upptäcka problemen. Trots det behövs kontinuerlig fortbildning, bland annat eftersom missbruket har ändrat form: allt fler brukar både

Hemvårdschef **Sanna Numminen** säger att behovet av att ta fram nya modeller för missbruksproblem är stort då andelen äldre ökar hela tiden.

läkemedel och alkohol samtidigt och nu kommer också den generation som använt mer droger än tidigare generationer som klienter inom hemvården. En utmaning är de stora variationerna mellan personer med missbruk.

– Det finns de som missbrukat alkohol nästan hela sitt liv och som kanske dessutom har problem med psykisk ohälsa. Allting de gör är alkoholrelaterat, de kan dricka en liter starksprit per dag. Sedan finns de som smuttar under dagens lopp och eventuellt medicinerar sig själva med alkohol men inte inser, eller vill inse, att de har ett problem. De som börjar dricka för mycket i ett senare skede i livet har oftast

varit med om en kris, till exempel arbetslöshet, partners död eller egen sjukdom, berättar Sari Arponen.

– Att kunna hjälpa på rätt sätt och vid rätt tidpunkt kräver att personalen har färdigheter och kunskap för att beakta personernas individuella bakgrunder. Förtroendet mellan klienten och vårdaren är oerhört viktigt, konstaterar Sanna Numminen.

Närståendes alkoholmissbruk

Aggressiva klienter med ett problematiskt alkoholbruk kan vara en säkerhetsrisk för personalen inom hemvården och Sari Arponen be-

rättar att hemvården har noggranna instruktioner för sådana situationer. De använder en modell för alla typer av övergreppssituationer, inte bara alkoholrelaterade. Modellen innehåller information om vårdpersonalens ansvar och plikter och styr arbetet så att alla hotfulla situationer rapporteras och bearbetas.

– Ifall det behövs arbetar vi i par och kvinnor har möjlighet att ta med en manlig sjukskötare. Personalen kan också ta med sig en väktare. Vi har alltid telefonen nära och en utgång ur lägenheten säkrad. En sista utväg är förstås att ringa polisen.

Alkoholen kan försvåra arbetet även om

»Den finska regeringens linje är att äldre ska bo hemma så länge som möjligt. Men ensamheten är en stor riskfaktor«

→ klienten själv inte dricker. Det kan vara klientens barn, partner eller vänner som har ett missbruk och det här är ett stort problem, enligt Sanna Numminen. Det händer att klienten utsätts för fysiskt eller psykiskt våld eller blir av med sina pengar. Klientens egenvårdare kan ha så svåra missbruksproblem att hemvårdspersonalen måste göra en anmälan till socialbyrån för utredning om egenvårdaren alls kan fortsätta i sin roll.

– Närståendes skadliga alkoholbruk är en stor utmaning för oss och det är väldigt svårt att ingripa. Det egna barnet exempelvis är ju otroligt viktigt för föräldern. Vi kan inte bestämma hur de ska göra, enbart stötta, konstaterar Sanna Numminen.

Bra tillgång till stöd

I en större stad som Helsingfors finns det goda möjligheter att få stöd, både för personalen och för den som behöver hjälp. Staden arrangerar i samarbete med andra aktörer, så kallade Pilke-grupper vars målgrupp är äldre som tidigare haft eller fortfarande har ett hälsoskadligt alkoholbruk. Syftet med grupperna är att erbjuda gemenskap, kamratstöd och sysselsättning i vardagen.

Vid behov bygger hemvården upp nätverk kring klienten. Samarbetet med socialvårdsbyrån, missbruksvården, polisen och polisens socialarbetare fungerar bra men hemvårdare Sari Arponen tillägger att det finns rum för förbättring.

– Organisationer och församlingar hjälper också till med service och stöd men en utmaning är att se till att personalen känner till och kan informera om alternativen till klienterna, säger Sanna Numminen.

Förebygga ensamhet

Om Sari Arponen hade obehindrat med resurser för att åtgärda alkohol- och drogrelaterade pro-

blem bland äldre skulle hon, föga överraskande, satsa mera på det förebyggande arbetet.

– Den finska regeringens linje är att äldre ska bo hemma så länge som möjligt. Men ensamheten är en stor riskfaktor. Jag skulle grunda fler mångsidiga servicecentraler dit äldre kan gå på dagarna. Där skulle finnas tillräckligt med personal med möjlighet att reagera i tid ifall alkoholkonsumtionen ökar. Dessutom skulle jag vilja införa obligatorisk bedömning av servicebehov för alla personer över 70 år.

Sanna Numminen instämmer, det är de tidiga insatserna som är avgörande.

– Andelen äldre ökar hela tiden och det finns en stor press att ta fram nya modeller för att tackla missbruksproblem. Vi måste dessutom bli bättre på att se helheten: ett missbruk berör hela den närmsta kretsen så det behövs ännu bättre samarbete med de anhöriga.

Skapa goda förutsättningar

Sari Arponen konstaterar att det kan vara frustrerande att arbeta med klienter som har ett missbruk.

– Vissa dagar kan jag inte tro att det är sant när jag går in genom dörren och klienten är skitig, lägenheten är skitig... Ibland saknar klienten pengar till både mat och mediciner då allting gått till alkohol. Det kan vara svårt att avgöra ifall jag kan lämna personen ensam efter ett besök eller om det behövs sjukhusvård. Det som hjälper mig är att tänka på att alkoholism är en sjukdom och mitt jobb är att ge en så god basvård som möjligt.

Sanna Numminen tillägger:

– Vår uppgift är att ge klienterna en så bra vardag som möjligt. Om personerna inte vill ta emot hjälp för sitt missbruk fortsätter vårt jobb ändå. Vi ser till att de får mat, medicin och är rena. Och så försöker vi om igen få dem att söka vård för sitt missbruk. ■

VILL DU VETA MER?

Här kan du gratis ladda ner vår rapport Alkohol och äldre – Om utmaningar inom äldreomsorgen i Norden: nordicwelfare.org/publikationer

Novi larmar ifall välfärden hotas

Den ekonomiska krisen 2008 slog hårt mot **Island**. Men tack vare ett starkt välfärdssystem och politiska beslut kunde Island klara sig ur krisen betydligt bättre än exempelvis Grekland. Resten av Norden vill lära sig av det isländska exemplet – och bygga ett gemensamt varningssystem inför framtida kriser.

TEXT: JUDIT HADNAGY FOTO: MOSTPHOTOS

Den isländska erfarenheten av den ekonomiska krisen 2008 visade behovet av att samhället mobiliserar för att stötta enskilda individer och familjer som drabbas – samt att det finns någon slags funktion av "tidig varning" om något håller på att gå snett.

På Island bildades **Välfärdsvakten**, som knöt ihop frivilligorganisationer, kommuner, myndigheter och arbetsmarknaden. Välfärdsvaktens uppgift var att vaka över de sociala och ekonomiska konsekvenserna utifrån sociala indikatorer som togs fram. På så sätt kunde

»På Island bildades Valfärdsvakten, som knöt ihop frivilligorganisationer, kommuner, myndigheter och arbetsmarknaden.«

→ man också utvärdera insatser och aktiviteter. Valfärdsvakten lade även fram förslag på nya insatser för politiker och beslutsfattare.

– För Island var det viktigt att läsa av indikatorerna för det var så vi kunde se vilka åtgärder som var mest relevanta för att värna de mest utsatta, säger Siv Friðleifsdóttir, ordförande i Valfärdsvakten.

Utifrån denna erfarenhet tog Island, genom Nordiska ministerrådet, initiativ till ett projekt för att utveckla ett gemensamt indikatorsystem. Detta nordiska indikatorsystem, Novi, presenterades på konferensen Nordiskt välfärdsforum i december 2018. Systemet baseras huvudsakligen på befintlig nordisk och europeisk statistik, men tanken är att det ska utvecklas och justeras både vad gäller vilka indikatorer som ska vara med och hur de ska kunna mätas.

– Det är viktigt att poängtera att det handlar om en samling av indikatorer och inte bara statistik, säger Håkan Nyman som var projekt-

ledare för att utveckla Novi. Det är en skillnad. Indikatorer definieras så att de möjliggör en uppföljning av utfall vilka ska vara möjliga att påverka genom politik.

Sigríður Jónsdóttir på isländska Valfärdsministeriet var huvudprojektledare för Novi:

– Till skillnad från indikatorer som finns inom till exempel det europeiska samarbetet är Novis indikatorer mer detaljerade och möjliggör jämförelser och analyser av olika grupper i befolkningen baserat på till exempel ålder, kön, utbildning och inkomst, säger Sigríður Jónsdóttir.

Välfärdsmodellen håller i kris

Forskning, bland annat i tidskriften Nordisk välfärdsforskning och i artikeln All's well in Iceland, av Geir Gunnlaugsson och Jonina Einarsdóttir, visar att den samhällsmodell vi i Norden tillämpar, välfärdsmodellen, utgör en skyddsfaktor i sig. Trots underskott, nedskärningar och kris kunde Island upprätthålla fundamentala välfärdsfunktioner inom hälso- och sociala området. På så sätt kunde samhällets mest utsatta skyddas.

Arbetslösheten steg och då blev den isländska strategin att förlänga arbetslöshetsunderstöd för enskilda individer samtidigt som de arbetslösa fick studera. Det övergripande syftet var att arbetslösa skulle vara aktiva, allt i syfte att undvika negativa hälsokonsekvenser av långtidsarbetslöshet. I dag är arbetslöshetsnivån på samma nivå som före krisen och Island lockar utländsk arbetskraft inom den expanderande turistindustrin.

Forskarna framhåller att ett robust välfärdsystem, som finns på plats redan före en kris, och en politik som syftar till att minimera de negativa effekterna av en kris är det som skyddar en befolkning vid en ekonomisk kollaps. I en jämförelse med Grekland – som gick in den ekonomiska krisen utan ett robust välfärdssystem – visar det sig att utsattheten för befolkningen varit betydligt mindre på Island och återhämtningen bättre. ■

NOVI

Nordiska välfärdsindikatorerna, **Novi**, är ett pilotprojekt som utgör ett första steg i att samla centrala och jämförbara mått över välfärden i de nordiska länderna. Sådana mått ska göra det möjligt att identifiera likheter och skillnader mellan de nordiska länderna över tid.

Novi ska kunna signalera en negativ eller positiv utveckling i något eller några länder. Med siffror som underlag till fakta kan indikatorerna bli ett viktigt instrument för beslutsfattare i de nordiska länderna.

Långsam i starten – vinnare i längden

Norge och Danmark är lite av sprinters, medan Sverige är maratonlöpare.

Nyanlända kommer snabbare i arbete i Norge och Danmark än i Sverige. Men när de väl fått jobb i Sverige stannar de längre på arbetsmarknaden än i grannländerna.

TEXT: PÅHL RUIN
FOTO: MOSTPHOTOS, SCANDINAV

– Det krävs mer forskning för att utröna varför sysselsättningen minskar över tid i Danmark och Norge, säger forskaren Patrick Joyce. Det kan ju spela in att folk som kommer i arbete snabbt kanske inte alltid får det arbete som de har utbildning för.

Sverige har länge haft de mest liberala reglerna för flyktinginvandring, med permanenta uppehållstillstånd och generösa regler för familjeåterförening. Det kan ha bidragit till att de flyktingar som etablerat sig på den svenska arbetsmarknaden också stannat där längre än i grannländerna.

Det här diskuterades på konferensen Ny i Norden – vägen till arbete som ägde rum i Malmö hösten 2018. Några av deltagarna uttryckte en oro för att dagens tillfälliga uppehållstillstånd i Sverige kan bidra till att fler hamnar på jobb de egentligen inte vill ha - och därmed riskerar att snabbare trilla ut från arbetsmarknaden när konjunkturen vänder.

Henrik Nordentoft,
UNHCR.

– Vi har en ny situation i alla de nordiska länderna med en tuffare attityd till invandring. Den attityden kan ha negativa effekter på invandrarers möjligheter att få varaktiga jobb, varnar

Henrik Nordentoft från UNHCR.

På senare tid är det Danmark som lyckats allra bäst med att få nyanlända i arbete. Och arbetena har inte varit lönesubventionerade,

Patrick Joyce,
Ratio Sverige.

vilket varit fallet för många av anställningarna i exempelvis Sverige. Patrick Joyce vill slå ett slag för Danmark:

– Retoriken mot invandrare är hård där, men de når resultat. De anpassar omedelbart undervisningen i danska till det yrke som personen har en chans att få jobb inom.

»De kan vara en resurs från dag ett«

Esbjerg tillhör de mest framgångsrika danska kommunerna, bland annat efter att ha samlat all kompetens i ett "integrationshus".

– Vi utgår ifrån att alla kan och ska börja arbeta, vi är övertygade om att de kan vara en resurs från dag ett, säger kontorschefen Mai-

»Livet är ju så mycket mer än språkstudier och jobb, det är ju allt det vi gör på vår fritid.

Britt Schmidt Pedersen. Efter tre månader gör vi en avstämning och ser vad som måste ändras för att förkorta vägen till arbete.

Hon menar att möjligheten att få människor i arbete till stor del handlar om attityder.

– Om vi tror att det ska ta lång tid och vara svårt,

Mai-Britt Schmidt Pedersen,
kontorschef i Esbjerg,
Danmark.

ja då tar det lång tid och är svårt. Inför potentiella arbetsgivare talar vi aldrig om att de ska hjälpa oss att hitta arbetsuppgifter åt personer som står långt från arbetsmarknaden, vi säger

att "här är en person som ni skulle tjäna mycket på att anställa".

Konsekvenser för den med fel inställning

En liknande inställning har man haft en längre tid på arbetsmarknads- och vuxenutbildningsenheten i Göteborg. Alexander Decerein är planeringsledare:

– Nyckeln är en tät dialog med branscher som har rekryteringsproblem. Sedan har de

Alexander Decerein,
Planeringsledare Göteborg,
Sverige.

nyanställda tio veckor på sig att visa om de klarar jobbet. Den som har problem med de värderingar som genomsyrar Nordens välfärdssystem får veta konsekvenserna.

– Om Muhammed säger att han inte kan ta ett jobb där chefen är kvinna, ja då säger vi att han får lyfta den frågan med sin socialsekreterare. Men med den inställningen kan han inte vara kvar hos oss, på den punkten måste vi vara väldigt tydliga.

Individanpassad språkutbildning

Bristfälliga språkkunskaper däremot ser Alexander Decerein sällan som något problem.

– Jobbet går först, svenskan lär man sig på

→ arbetsplatsen. Självfallet är SFI (Svenska för invandrare) en viktig utbildning, men ibland tar vi helt enkelt bort "den onödiga svenskan" för att få folk att snabbare komma i jobb.

Generellt sett är förstås språkutbildning en central komponent för att få ut fler på arbetsmarknaden i snabbare takt. Några som redan på 00-talet tänkte i nya banor på det här området är kommunerna i Stockholms län, som startade

Sam Yildirim,
utvecklingsledare
Stockholms län,
Sverige.

ett samarbete kring Svenska för yrkesutbildade (Sfx). I dagsläget finns kurser för elva olika yrkesområden.

– Undervisningen i svenska måste individualiseras, säger Sam Yildirim, utvecklingsledare på läns-

styrelsen som organiserar utbildningarna. Och själva yrkesutbildningen måste inifrån början, den kan inte vänta tills personen uppnått en viss nivå på sin svenska. Bägge sakerna måste ske parallellt.

Arbetsgivarna vågar inte

Den viktigaste aktören för att få fler invandrare i arbete är dock varken staten eller kommunerna – viktigast är den enskilda arbetsgivaren som måste våga fatta beslutet att välja någon som nyligen kommit till landet istället för en infödd som kan språket och alla koderna. Jon Rogstad, forskningsledare på norska Fafo, har länge studerat arbetsgivarnas attityder:

– Det är självfallet upprörande när Ahmed

Jon Rogstad,
forskningsledare Fafo,
Norge.

berättar att han sökt 400 jobb och inte kommit till en enda intervju. Och visst kan bortsållningen av Ahmed i vissa fall bero på rasism. Men Ahmed kan mycket väl ha kommit väldigt

nära att bli intervjuad i många fall, i slutändan väljer arbetsgivaren ändå personer från den egna kultursfären.

Han menar att vi måste förstå arbetsgivare som tvekar inför att anställa någon från en annan kultur. Att göra en dålig rekrytering är dyrt.

– När vi ber arbetsgivare beskriva sina drömanställda så är det personer som de "vet kan passa in i teamet". Arbetsgivare väljer helt enkelt den som är mest lik de själva.

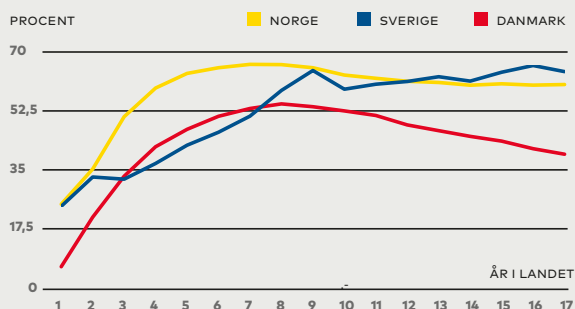
Integrationsarbetet ska pågå dygnet runt

Därför understryker Jon Rogstad hur viktigt det är att inte se integrationen på arbetsmarknaden som något som kan lösas på arbetstid, det är ett arbete som måste pågå dygnet runt. När fler människor med olika kulturell och språklig bakgrund träffas i frivilligorganisationer, i skolan, i grannskapet, i politiken så blir det mer naturligt att också anställa människor med annan härkomst än en själv.

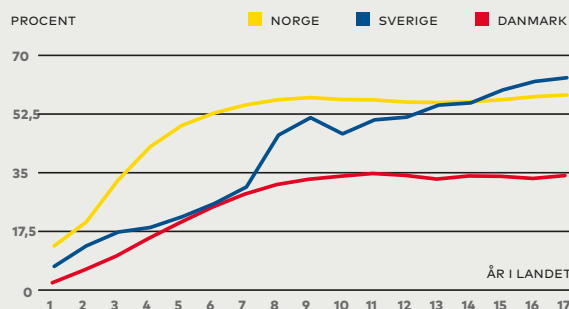
– Det handlar om ett långsiktigt arbete med många inblandade. Att bara säga till arbetsgivare att de bör omfamna mångfalden är ingen framkomlig väg, eftersom de flesta arbetsgivare ser mångfald som något problematiskt.

När det är konkurrens om jobben missgynnas

Figur 1. Andel manliga flyktingar i arbete efter år i landet, Sverige, Norge och Danmark, procent

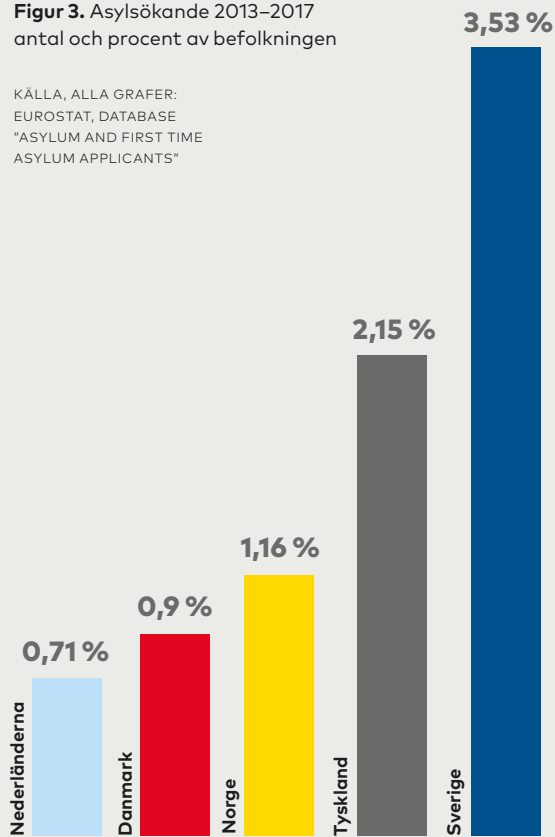

Figur 2. Andel kvinnliga flyktingar i arbete efter år i landet, Sverige, Norge och Danmark, procent

Figur 3. Asylsökande 2013–2017
antal och procent av befolkningen

KÄLLA, ALLA GRAFER:
EUROSTAT, DATABASE
"ASYLUM AND FIRST TIME
ASYLUM APPLICANTS"

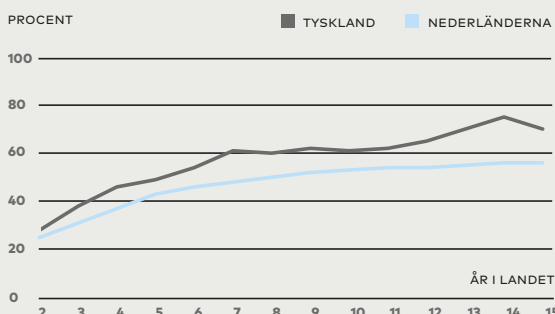

alltså invandrare – att många invandrare trots allt fått jobb i Norden på senare år beror till stor del på högkonjunkturen.

Det går snabbare på landsbygden

Går integrationen snabbare om invandrare bosätter sig i glesbygden istället för i storstäderna? Det är en mångfacetterad fråga. Å ena

Figur 4. Andel flyktingar i arbete efter år i landet, Tyskland och Nederländerna, procent

sidan kan det vara tuffare att bo långt från heta arbetsmarknadsregioner, många som kommit till glesbygden flyttar därifrån i brist på jobb. Å andra sidan tyder forskning på att integrationen går snabbare i glesbygden, att det är

Hjördis Rut Sigurjónsdóttir,
forskare vid Nordregio

lättare att få kontakt med infödda där.

– Det är rationellt att integrera migranter i glesbygden, konstaterar forskaren Hjördis Rut Sigurjónsdóttir vid Nordregio. Det handlar ju om

bygdens överlevnad.

Hon konstaterar att det är lättare att få kontakter och lära sig språket på mindre orter där alla känner alla. Den fördelen överväger nackdelen att de mindre samhällena inte alltid kan erbjuda den större stadens ofta mer omfattande och varierande språkundervisning.

– Men livet är ju så mycket mer än språkstudier och jobb, det är ju allt det vi gör på vår fritid. Det lokala och frivilliga engagemanget för att integrera invandrare är ovärderligt.

Makthavarnas attityd avgör

En annan avgörande faktor som flera på konferensen lyfte fram är själva inställningen till invandrare bland ledande politiker och chefstjänstepersoner i kommunerna. Om de ger signalen att invandringen är av godo, då fungerar också integrationen bättre.

Kristina Wikberg,
direktör vid Finlands
kommunförbund.

Ett exempel är finländska Närpes i svenskspråkiga Österbotten, som redan på 1980-talet bestämde sig för att invandring var något positivt som kunde hjälpa den dominerande grönsaks-

branschen att hitta personal.

– Det visar också att det är fullt möjligt med integration på ett minoritetsspråk, säger Kristina Wikberg, direktör vid Finlands kommunförbund. Med kunskaper i svenska öppnas ju också en stor arbetsmarknad i övriga Norden.

Åre visionärt tack vare turismen

Ett annat exempel på en kommun med visionär ledning är jämtländska Åre, en av de svens-

→ ka kommuner som fått allra flest i arbete på kortast tid. För kommunstyrelsens avgående ordförande Peter Bergman (S) är inflyttningen en fråga om tillväxt:

– Vi är helt beroende av att de kommer och att de stannar. Vi ska göra allt för att få dem att trivas här, vare sig någon flyttar hit från Lidingö eller från Somalia!

Peter Bergman, tidigare ordförande Åre kommun, Sverige.

Han berättade hur kommunen absolut inte vill upprepa misstagen från den förra stora flyktinginvandringen, den från forna Jugoslavien på 1990-talet.

– Då kom över 300 flyktingar till Åre, idag

bor bara två kvar. Idag är läget ett helt annat: Sedan 2013 har 600 personer kommit hit och 90 procent är fortfarande kvar.

Åre gynnas av sin stora sommar- och vinterturism med många serviceföretag som är i skriande behov av arbetskraft – och där personalen ofta kan börja arbeta redan innan de lärt sig ordentlig svenska.

Självfallet finns problem och utmaningar kvar, även i framgångsrika Åre. Det gäller bland annat de långa handläggningstiderna för validering av de utbildningar som nyanlända har med sig.

Magnus Sjöberg, Arbetsförmedlingen Malmö, Sverige.

Hela familjens hälsa påverkar

Ytterligare en orsak till att många flyktingar och andra invandrare i Norden ännu inte kommit i arbete är de hälsoproblem som vissa lider av, inte

90

Så många procent bor kvar i Åre av de 600 personer som har kommit dit sedan år 2013.

minst posttraumatisk stress. Men det är inte bara hälsan hos den arbetssökande själv som spelar in, hela familjens hälsotillstånd har betydelse, betonar Magnus Sjöberg på Arbetsförmedlingen i Malmö.

Där driver man sedan 2017 ett projekt som heter Hela familjen 2.0, med 800 deltagare som alla haft försörjningsstöd i minst två år.

– Om mannen i familjen lider av depression eller om barnen mår dåligt i skolan så har den friska hustrun svårt att komma ut på arbetsmarknaden. Vi måste se till helheten.

Och det har man gjort med viss framgång. Majoriteten av dem som deltagit i projektet har "gjort förflyttningar mot självförsörjning". Och minst 60 personer väntas bli självförsörjande i år.

Flyktinginvandringen är inte bara en utma-

Jens Berg, moderator, Finland

ning, den rymmer också en enorm potential: Nordens länder med åldrande befolkningar är i akut behov av fler invånare i arbetsför ålder, och arbetsgivare är redan desperata i sina försök att hitta lämplig personal.

På konferensen Ny i Norden testade moderatoren Jens Berg, tidigare chefredaktör på finländska Hufvudstadsbladet, en hårdvinklad rubrik som rymmer ett visst korn av sanning:

– Utan lyckad invandring kollapsar den nordiska ekonomin. ■

VILL DU VETA MER?

Här kan du gratis beställa eller ladda ner vår rapport Ny i Norden – Vägen till arbete: integrationnorden.org/publikationer

INTEGRATION

Vårt uppdrag är att främja och utveckla integration i Norden. Fokus ligger på insatser som underlättar för nya nordbor att känna sig delaktiga och kunna bidra till utvecklingen i det nya hemlandet. Arbetet syftar även till att underlätta erfarenhetsutbytet mellan länderna. Vi presenterar till exempel lärande exempel på framgångsrikt integrationsarbete samt sammanställer forskning och nyheter om nordisk och internationell migrationspolitik. Läs mer på integrationnorden.org

Integration Norden – en clearing central

Vi är en clearing central, det vill säga ett nordiskt nav för utveckling och erfarenhetsutbyte inom integrationsområdet. Vi arbetar med integration kopplat till flera olika delar av samhällslivet: arbetsmarknad, boende, sociala insatser och demografi.

Nyanlända barn och unga i Norden

Integration av barn, unga och familjer som kommit som flyktingar till de nordiska länderna är en av vår tids viktigaste utmaningar. Vi arbetar med att identifiera tidiga förebyggande sociala insatser, metoder och arbetssätt som underlättar inkludering för nyanlända barn och deras föräldrar eller andra vårdnadshavare.

VILL DU VETA MER?

Här kan du gratis beställa eller ladda ner vår rapport State of the Nordic Region 2018: Immigration and integration edition: integrationnorden.org/publikationer

Tormod liker og oppsøker
sanselige opplevelser.

Hvordan Tormod og hans familie **skapte språk sammen**

Dette er fortellingen om Tormod og hans familie. Om hvordan de lærte å lese og å sette ord på Tormod sitt kroppslig taktile språk.

– Det gikk ikke an å fatte på dag 1 eller dag 1001 eller 10001, hvordan verden så ut for Tormod, sier Grete Steigen. Det er vanskelig i dag også. Men nå vet vi så uendelig mye mer. Jeg tenker ofte at det var lurt at vi fikk utvikle oss i takt. Tormod og resten av oss.

TEXT: GRETE A. STEIGEN FOTO: MARTIN MÖLHOLLAND, PRIVAT

– Han sa det, han som kom fra Statens sentralteam for døvblinde; «Det er lurt å lære seg tegnspråk». Og jeg visste at han hadde rett. I en hektisk hverdag fikk vi ikke tid. Ikke til det også. Og det er den ene tingen jeg angrer på at jeg ikke prioriterte, sier Tormods mor Grete Steigen.

I dag er Tormod en ung man, med medfødt døvblindhet. Medfødt døvblindhet som en del av diagnosen Charge syndrom.

Tormod kom inn i familien Steigen i august i 1986. Bare 14 måneder yngre enn storebror, Jonas. Lillebror Olai ble født i -89. Foreldrene, Jan Ole og Grete var unge, bare 25 og 22 år da barneflokket meldte seg. De var nyetablerte bønder med ambisjoner om bygge opp, drive gard og leve av melkeproduksjon. Høyt til fjells. På Johnsgård ved Langsjøen i Sømådalen, Engerdal. I grenselandet mot Sverige.

Familiens fortelling

– Jan Ole minnet meg på at vi var kontroversielle midt på 80-tallet. Fordi vi snakket om Tormod over alt og vi tok med Tormod over alt.

Tormod var en synlig unge. Og en synlig unge med mange og store skavanker, sier Grete.

Tormod hadde en uvanlig diagnose, Charge, og for Tormod betød det medfødt delt spiserør, manglende passasje i nese, pupiller som så ut som nøkkelhull og nedsatt hørsel. I tillegg var Tormod knøttliten og la på seg lite. Men livsviljen fikk toppscore.

– Bestemor og bestefar kom og hilste på Tormod først i oktober, forteller Grete. Et rørende bilde er bestefar som holder en skinnmager Tormod. Tormod med to plastrør ut av nesa. Men vi syntes han hadde kommet seg veldig! Men de syntes at dette var en skjært lite barnebarn.

Storfamilien rundt skulle bli Gretes og Jan Oles nærmeste hjelp og nettverk. I alle generasjoner. Her har de rekruttert mange gode hjelpere. Onkel Reidar Martin Steigen har fulgt aller lengst.

Tormod og han har hengt sammen i snart 15 år. Reidar Martin begynte som lærer for Tormod i videregående skole og ble med hjem til voksenlivet i eget hus. I dag er Reidar Martin daglig leder for Tormod sitt personale. Ofte er dem på

»Kanskje kan vi si at forståelsen av taktil kroppslig kommunikasjon har utviklet seg i takt med Tormod.«

→ ski i skogen og fjellet, på en kajakkur eller på en rusletur til Bua-mi.

Samfunnet rundt

–Jeg husker jeg gikk og ventet på at «noen» skulle komme og hjelpe og veilede oss i en jungel av sykepenger og framtid. Etterhvert tok samfunnshjula tak i oss.

Og ganske raskt kom familien i kontakt med Frambu senter for sjeldne diagnoser. Via Frambu og ei kusina på på døveskolen på Skådalen i Oslo, kom de tidlig i kontakt med hjelpeapparatet for døvblindfødte. For de het det da; døvblindfødte. Semantikken har endret seg. Nå heter det barn med medfødt døvblindhet.

Tormod kom tidlig til utredning hos fagavdelingen på Skådalen skole. Anne Nafstad og Inger Rødbroe sin samspillmodell var bare i gryende emning.

– Heldig som vi var, kom vi i startgropa til ny tid i døvblindfeltet. Det fikk oss til å tenke at «her er det meste mulig». Tormod var ikke mer enn fire-fem år da vi besluttet at hans nærmiljø, Sømådalen i Engerdal, skulle bli oppvekststed og bostedet i et livslangt perspektiv. Det valget tok vi på tross av rådene vi fikk.

DØVBLINDVIRKSOMHET

Nordens velferdssenter samordner kunnskapsutvikling, arrangerer kurs og koordinerer prosjekt, arbeidsgrupper og nettverk på døvblindområdet. Blant disse nettverkene er Taktil språklighet, som i 2018 gav ut boka Hvis du kan se det, kan du understøtte det. Denne teksten er et utdrag fra boka.

Møter i ukjent landskap

Tormod og familien ble en del av filmen Møter i ukjent landskap, av filmskaper Knut Klæbo. Filmen tok for seg livet til døvblindfødte voksne, unge og små barn. Tormod var yngstemann.

– Han var ute og gikk i grenselandskapet sammen med Gammelbesta si. Gammelbesta med et ukuelig livsmot og stor framtidstro for oldebarnet sitt, forteller Grete. Prosessen rundt filmen ga oss tro på at vi kunne få til noe helt spesielt for Tormod. Et liv som var tuftet på de lokale verdiene. Et nært nærmiljø, på virksomhet knyttet til garden og til naturen rundt.

Tidlig inn i veiledning

Familien fikk veiledning av en veiledningstjeneste som også så verdien i gode nettverk. Og nettverket grodde sammen med Skådalen skole. Her fikk de hospitere og fikk veiledning og inspirasjon til både barnehage.- og skolehverdag hjemme.

– Den store altoverskyggende oppgaven var å kommunisere med Tormod. Og å lære og se hans eget språk. I dag, mange år senere, har vi og jeg fått verifisert at det var et språk der. Et språk med svært lav lesbarhet. Men et kroppslig taktilt språk.

Tormod ble en støver på spatial kommunikasjon, han tok Grete og familien med dit hendelsene hadde funnet sted.

– Men det tok tid før vi skjønte at han ville fortelle noe. Fagfeltet og vi lærte i takt. Vi kom inn i døvblindfeltet i ei brytningstid. Vi lærte mens vi gikk, sier Grete.

Erfaringene som ble gjort i Norge, Norden og Europa ble familien til del gjennom et nært samarbeid med fagfolk. Fagfolk med spisskompetanse og, som i sin tur høstet inn kunnskapen fra Norden og Europa.

– Et desentralt liv hadde ikke vært mulig for Tormod uten denne tilgangen til de ypperste av kompetanse. Og at kompetansen ville jobbe sammen med foreldrene. Jeg tror vi bidro til kunnskapsutviklingen, forteller Grete.

Tidlig på åttitallet satt fagfolk og foreldre ved hvert sitt bord. Foreldre kunne komme og forelese for fagfolk, for eksempel på Nordisk Uddannelsescenter for døvblindepersonale, men de fikk ikke delta i fagdebattene sammen med dem. Men det endret seg, med kommunikasjonsgruppemøtene.

Fremforhandlede tegn

– På et tidspunkt var det helt naturlig at Tormod skulle bygge seg ei bu. Som en del av et språkprosjekt, forteller Grete.

I regi av seniorrådgiver ved Eikholt, Kari Schjøll Brede og daglig leder i Tormod sin bolig, Reidar Martin Steigen og Skådalen skole for døvblindfødte, satte de i gang. Tormod og en elev ved Skådalen var bu-byggere. Ideen var å følge og forfølge språkutvikling gjennom meningsfulle aktiviteter. De tok utgangspunkt i det kjente, repeterte mye og utvidet med nye begreper etter hvert. Alle begrep ble fremforhandlede tegn, for den enkelte deltager. Det tok tid.

– Det gjorde noe med oss alle, sier Grete. Ved å gå tilbake og repetere – hvordan var det nå disse veggene ble bygd? «Først reisverk, så asfaltplater, alt festet med skruer». Ikke bare var det scaffolding til ei bu, den mentale scaffoldingen gjorde prosessen tydelig for alle.

Å bygge ei bu er en lang rekke med problems-tillinger som må løses etter hvert. De hadde en stadig snekker som kunne faget sitt så godt at det var uproblematisk for ham og ha med en døvblind håndtlanger i armkroken.

Det hørte med til historia at stå og vente på det kritiske punktet når en planke sages i to. Begge de døvblinde bu-byggerne syntes akkurat dette var spennende.

– Der datt plankebiten ned. Det satte spor! sier

Grete. For Tormod satte det spor i panna. Det var panna han brukte til å kjenne med. Og der ligger tegnet for akkurat dette; at planken sages i to. Når vi ser etter språk kikker vi alt for ofte på feil sted. Vi kikker forbi hendelsen og ser etter ordene.

Videoanalyser lærte de mye

Lærerne og eleven fra Skådalen delte villig all sin kunnskap med Tormod sitt nettverk. Kari og flere tolker bidro med tegnspråk og kommunikasjonskompetanse. Mye ble filmet og analysert som ferskvare og noen videoer analyseres enda. For å finne ny kunnskap om kompleks kroppslig taktil kommunikasjon. Gjennom disse analysene lærte de mye om hvordan Tormod sitt eget språk så ut.

Videoanalyse har alltid blitt brukt og brukes, som et viktig verktøy for å avdekke Tormod sin språkkompetanse. Kunnskapen om kroppslig taktile uttrykk er forholdsvis nylig beskrevet, som avtrykk som gir inntrykk som blir uttrykk.

– Kanskje kan vi si at forståelsen av taktil kroppslig kommunikasjon har utviklet seg i takt med Tormod, sier Grete. ■

VILL DU VETA MER?

Här kan du gratis beställa eller ladda ner vår bok **Hvis du kan se det kan du understøtte det – En bok om taktilt språk**: nordicwelfare.org/publikationer

Mer kunskap om välfärdsfrågor

Vill du lära mer om våra viktiga frågor? Vi delar med oss av vår kunskap i publikationer. En del av våra publikationer går att både beställa i tryckt form och ladda ner. Här du kan se ett smakprov på publikationer inom de olika områden vi arbetar inom.

Integration

Ny i Norden. Vägen till arbete

I den här rapporten beskriver vi olika insatser för att uppnå snabbare integration av flyktingar och utrikesfödda på arbetsmarknaden i Norden. De exempel som presenteras i rapporten har valts ut av vår nordiska expertgrupp, med fokus på de integrationsinsatser som bedöms ha störst möjlighet att implementeras i grannländerna.

Policies and measures for speeding up labour market integration of refugees in the Nordic region

It takes on average five to ten years for a refugee to find work in the Nordics. As social inclusion is closely linked to successful labour market integration, and as during this period the refugee represents a cost to society, the question of how to ensure access to the labour market has been a prominent issue on the political agenda. The Nordic countries show both differences and similarities in their migration policies and practical solutions.

State of the Nordic Region 2018: Immigration and integration edition

In the State of the Nordic Region 2018 Immigration and integration edition, we have gathered facts and harmonized statistics on migration and integration of new arrivals in the Nordic countries. The report contains, among other things, data on how many migrants have come to the countries, from where they have come, how many of them are in work and the mental and physical wellbeing of these new Nordic inhabitants.

VÅRA WEBBSIDOR

nordicwelfare.org

Nordens välfärdscenters webbplats om aktuella välfärdsfrågor i Norden

popNAD.com

Populärvetenskapligt om alkohol, droger, dopning, tobak och gambling

integrationnorden.org

Nordiskt samarbete om integration och inkludering

Folkhälsa

Treatment of cannabis-related problems in the Nordic countries

After alcohol, cannabis is the second most common intoxicant in the Nordics. During the last two decades, demand for cannabis use related treatment has increased in all Nordic countries. The cannabis figures among the very young in treatment are especially high. Nordic Welfare Centre's report Treatment of cannabis-related problems in the Nordic countries identifies challenges for treatment but also good practices in the Nordics.

What's New About Adolescent Drinking in the Nordic Countries?

In all Nordic countries, minors are drinking less than before. Parents and the increased supervision of leisure time may be the root causes. Alcohol consumption among young Nordic people has decreased in the last ten to fifteen years. In every Nordic country, the proportion of 15-year-olds who have never tasted alcohol has increased.

Nordic Studies on Alcohol and Drugs (NAD)

Nordens välfärdscenters samhällsvetenskapliga tidskrift Nordic Studies on Alcohol and Drugs (NAD) publicerar forskning, statistik och debattartiklar om bland annat alkohol, narkotika, tobak och spel. De flesta artiklarna publiceras på engelska men en del också på danska, norska och svenska. Tidskriften utkommer sex gånger per år och kan läsas gratis på nätet: journals.sagepub.com/home/nad

AKTUELLT

Aktuella kurser och konferenser:

- nordicwelfare.org/evenemang

Följ oss i sociala medier:

Facebook.com/nordicwelfare

Twitter: @nordicwelfare1

Välfärds- politik

Nordic Think Tank for welfare technology

How can welfare technology work better across sectors in the nordic welfare model? The Think Tank selects and addresses one difficult question each year within the area of welfare technology. This theme was chosen due to its importance and political priority within the healthcare sector in all five Nordic countries – and because there is great potential to improve this area through the better use of welfare technology.

Skapa åldersvänliga städer i Norden

Vi lever allt längre i Norden och andelen äldre i befolkningen ökar. Det är en positiv utveckling, men innebär samtidigt stora utmaningar. Det gäller bostäder och transporter, stadsplanering, hälso- och sjukvård och omsorg. Det handlar om att skapa samhällen som är goda att åldras i, där vi kan uppleva livskvalitet långt upp i åren.

Nordisk välfärdsforskning | Nordic Welfare Research

Tidskriften publicerar artiklar om olika välfärdspolitiska teman, exempelvis om levnadsförhållanden och levnadsvillkor i befolkningen, arbetsliv och integration, sociala tjänster, vård, folkhälsa, funktionshinder och alkohol- och narkotikapolitik.

MER FRÅN OSS:

Prenumerera på våra nyhetsbrev:

- Nyheter från Nordens välfärdscenter
- Nyheter från folkhälsområdet
- Nyheter från dövblindområdet
nordicwelfare.org/om-oss/vara-nyhetsbrev

Funktionshinder

Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder Årsrapport 2018

Funktionshindersrådet har bidragit till innehållet och ambitionsnivån i Nordiska ministerrådets handlingsplan som blev klar våren 2018. Funktionshindersrådets genomförde ett möte i Sisimiut på Grönland i augusti. Det var första gången det grönländska civilsamhället deltog i ett nordiskt funktionshinderspolitiskt möte o ministerrådets regi.

Hvis du kan se det, kan du understøtte det – En bok om taktilt språk

Når vi tager sprogbrillerne på og tillægger kropslige taktile ytringer en sproglig værdi, kan vi også kommunikere med mennesker med medfødt døvblindhed på et sprogligt niveau. Ud fra mottoet – hvis du kan se det, kan du understøtte det giver bogen et bud på, hvordan nærpersoner til personer med medfødt døvblindhed og personer med dobbelte sansenedsættelser kan få øje på og aflæse ytringer i den kropslige taktile modalitet som sprog.

Personer med funktionsnedsättning och samisk bakgrund – policyrekommendationer

Det finns väldigt lite kunskap generellt om personer med funktionsnedsättning och samisk bakgrund i de nordiska länderna. Nordens välfärdscenter har i uppdrag av Bufdir att genomföra projektet Samer med funktionsnedsättning. Policyrekommendationer som är framtagna inom detta projekt är också skrivna med utgångspunkt i (The Convention on the Rights of Persons with Disabilities, UNCRPD).

Vi som jobbar på Nordens välfärdscenter

EVA FRANZÉN

Direktör

**NINA REHN-
MENDOZA**

Ställföreträdande
direktör, verksamhets-
ledare Finland

KAI KOIVUMÄKI

Verksamhetsledare

**JACOB
BOËTHIUS**

Administrationschef

JUDIT HADNAGY

Kommunikationschef

CECILIA TILLBERG

Administrativ
koordinator, Sverige

PIANNA BRYDE

Redovisnings-
ansvarig

NINA STÉNS

Evenemangs-
specialist (föräldraledig)

**ERIKA
LEHTONEN**

Evenemangs-
specialist

**STELLA
WAHLSTRÖM**

Administrativ
koordinator, Finland

**JESSICA
GUSTAFSSON**

Kommunikations-
rådgivare

**JOAKIM
K E JOHANSSON**

Kommunikations-
rådgivare

**CHRISTINA
LINDSTRÖM**

Kommunikations-
rådgivare

**MATILDA
HELLMAN**

Chefredaktör NAD

TOM KETTUNEN

Redaktör NAD

**JOHAN
MYRSKOG**

Webbredaktör, popNAD

**HELENA
LOHMANN**

Projektledare |
Folkhälsa

**ANNIKA
NUMMELIN**

Projektledare |
Norden i fokus

**NADJA
FREDERIKSEN**

Projektledare |
Tobak

**MARIA
MONTEFUSCO**

Projektledare |
Rådet för nordiskt
samarbete om
funktionshinder

MARIA CREUTZ

Projektledare |
Dövsindverksamheten

**BENGT
ANDERSSON**

Projektledare |
Välfärdsteknologi

ANN JÖNSSON

Projektledare |
Äldre frågor

LOUISE HERTZBERG

Projektledare |
Välfärdspolitik

**LARS
ROTTEM KRANGNES**

Projektledare |
Demens och
funktionshinder

KRISTIN MARKLUND

Projektledare |
Integration

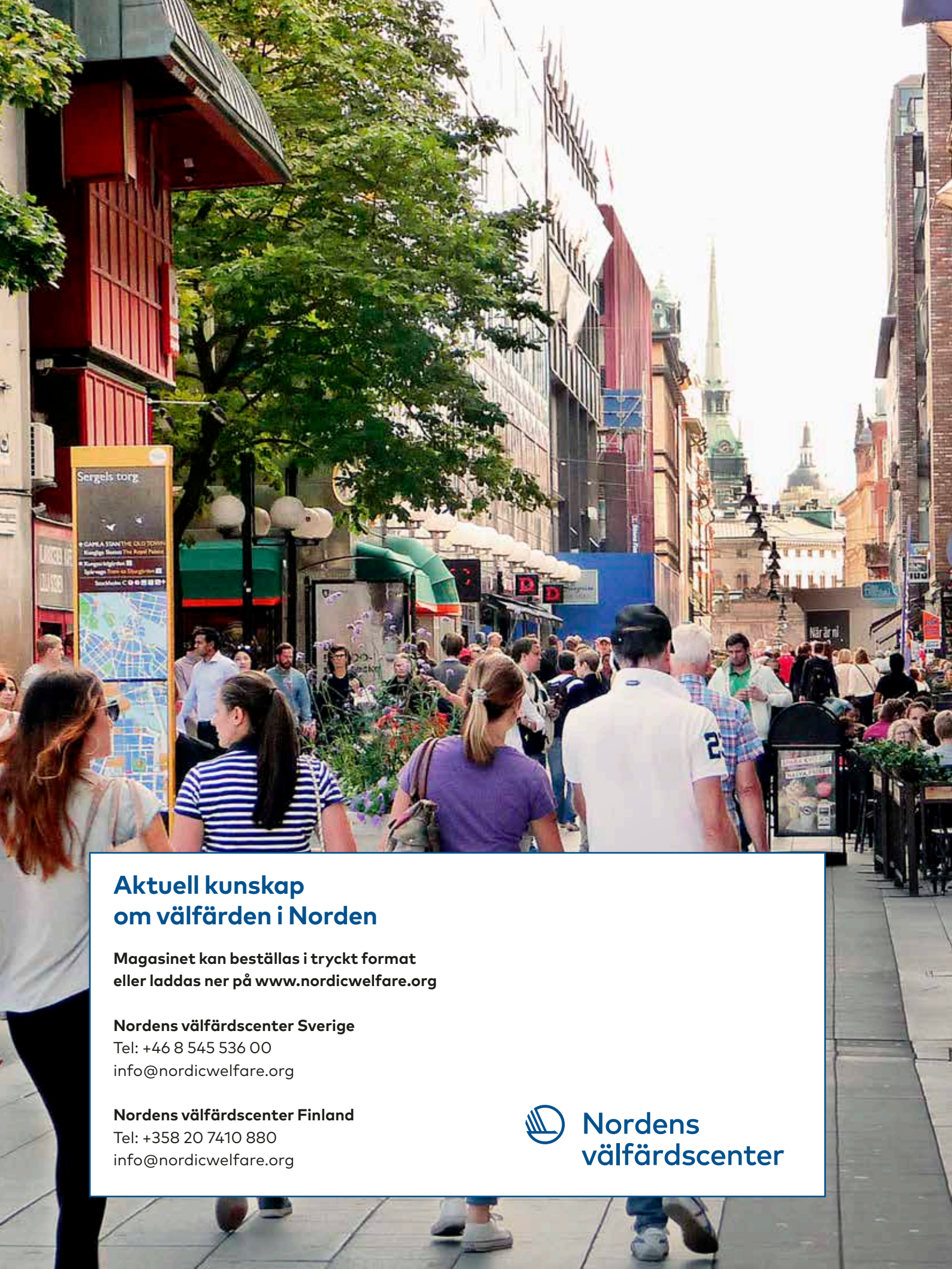
TINA REHNSTRÖM

Administrativ
koordinator
(föräldradlig)

MALIN WIKSTRÖM

Redaktör popNAD
(föräldradlig)

Aktuell kunskap om välfärden i Norden

Magasinet kan beställas i tryckt format
eller laddas ner på www.nordicwelfare.org

Nordens välfärdscenter Sverige

Tel: +46 8 545 536 00

info@nordicwelfare.org

Nordens välfärdscenter Finland

Tel: +358 20 7410 880

info@nordicwelfare.org

**Nordens
välfärdscenter**